

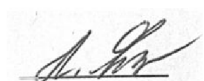
Міністерство освіти та науки України
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
Факультет соціальних і гуманітарних наук
Кафедра іноземних мов

ЛОГВІН Ярослава Анатоліївна

**ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ДО
ОВОЛОДІННЯ ВМІННЯМИ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ**

Кваліфікаційна робота магістра
за спеціальністю 014 Середня освіта
за спеціалізацією Мова і література (англійська)

Особистий підпис –

Логвін Я.А.

Науковий керівник –

Лединська А.В.

(старший викладач кафедри
іноземних мов, доктор філософії)

Завідувач кафедри –

Перепадя Д.О.

(доцент кафедри іноземних мов,
кандидат педагогічних наук,
доцент)

Полтава 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
 РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	6
1.1 Поняття мотивації та її види у навчальній діяльності учнів старшого шкільного віку.....	6
1.2 Сучасні методи і прийоми формування мотивації вивчення англійської мови.....	17
1.3 Аналіз шляхів формування зовнішньої та внутрішньої мотивації у здобувачів старшого шкільного віку.....	31
Висновки до розділу 1.....	41
 РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ДО ОВОЛОДІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	43
2.1 Аналіз ефективності форм та методів формування позитивної мотивації до оволодіння англійською мовою у старшій школі.....	43
2.2 Використання творчих завдань для розвитку зовнішньої та внутрішньої мотивації з використанням візуалізації та інтерактивності під час навчального процесу.....	58
2.3 Практичні рекомендації щодо формування позитивної мотивації учнів старших класів до оволодіння вміннями англомовного спілкування.....	70
Висновки до розділу 2.....	76
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

В сучасному інформаційному світі володіння будь-якою іноземною, а особливо англійською мовою, є пріоритетом для кожного здобувача освіти, який прагне бути успішним в ХХІ ст. Реалізувати себе професійно в сучасних умовах конкурентоспроможності неможливо без знання та активного використання англійської мови. Англійська – це мова, якою ведеться міжнародний бізнес по всьому світу, вона використовується туристами та працівниками будь-яких сфер за кордоном. Кожного дня з'являється все більше сприятливих умов для навчання в таких країнах світу, як США, Канада, Великобританія та ін., а володіння англійською мовою значно сприяє вступу в навчальні заклади інших країн, пристосуванню до незнайомих людей та місця, і звісно, комунікації зі своїми новими знайомими, також, полегшує навчання, яке ведеться англійською. Ефективний процес підготовки майбутніх студентів у старшій школі неможливий без наявності у здобувачів освіти позитивної мотивації до навчально-пізнавальної діяльності, яка пов'язана з їхньою майбутньою професією. Сьогодні суттєво змінюються вимоги до знання іноземної мови фахівцями всіх рівнів і все більшого значення набувають практичні навички, які включають в себе знання іноземної мови для усного та письмового ділового спілкування та вміння використовувати її у професійній діяльності. Іншомовна підготовка стає важливою частиною системи професійної освіти. 196 країн офіційно визнали англійську мову другою мовою, 1,5 мільярда людей вже знають її і близько 1 мільярда вивчають.

Емоційний стан і мотивація учнів відіграють важливу роль у вивченні іноземної мови. Мотивація зазвичай характеризується як готовність або бажання учня брати участь у виконанні завдання або докладати зусиль для його виконання. Без бажання вчитися учні з меншою ймовірністю будуть співпрацювати, брати на себе відповідальність або повністю залучатися до процесу вивчення мови. Мотивація – це важливий емоційний стан, який впливає на успіх у вивченні іноземної мови. Було проведено багато досліджень про те, як

різні типи мотивації впливають на академічну успішність, але на сьогодні немає достатніх даних про формування позитивної мотивації учнів старшої школи до вивчення англійської мови в умовах воєнного стану та змішаного навчання, що й обумовило вибір теми дослідження.

Мета дослідження: здійснити теоретичне обґрунтування, аналіз практичного застосування різних видів мотивації на уроках англійської мови здобувачів освіти старшого шкільного віку за допомогою використання візуалізації та інтерактивності під час навчального процесу.

У відповідності до мети кваліфікаційної роботи були сформовані **завдання дослідження:**

- визначити поняття «мотивація» та її видів у навчальній діяльності учнів старшого шкільного віку;
- дослідити сучасні методи і прийоми формування мотивації під час вивчення англійської мови;
- проаналізувати шляхи формування зовнішньої та внутрішньої мотивації у здобувачів старшого шкільного віку;
- розробити та теоретично обґрунтувати систему вправ для розвитку зовнішньої та внутрішньої мотивації у здобувачів освіти старшої школи;
- експериментально дослідити ефективність розробленої програми;
- розробити практичні рекомендації щодо формування позитивної мотивації учнів старших класів до оволодіння вміннями англомовного спілкування.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження:** теоретичний аналіз сучасної наукової літератури, синтез

- спостереження за учнями старшої школи;
- опитування й тестування учнів для виявлення наявних проблем із мотивацією до вивчення англійської мови;
- експеримент з метою перевірки системи вправ та їхньої ефективності;

Об'єкт дослідження: процес вивчення англійської мови в старшій школі.

Предмет дослідження: різні види мотивації здобувачів освіти старшого шкільного віку на уроках англійської мови.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що здійснено теоретичне обґрунтування різних видів мотивації на уроках англійської мови в базовій школі; окреслено основні особливості використання творчих завдань для розвитку зовнішньої та внутрішньої мотивації з використанням візуалізації та інтерактивності під час навчального процесу; визначено основні аспекти особливостей активізації внутрішньої та зовнішнього виду мотивації на уроках англійської мови здобувачами освіти старшого шкільного віку.

Практичне значення здійсненого дослідження полягає у використанні розроблених методик для розвитку зовнішньої та внутрішньої мотивації учнів старших класів на уроках англійської мови, а також пов'язане із впровадженням отриманих результатів в практику загальноосвітньої школи з метою поліпшення кількісних та якісних показників здобувачів освіти.

Апробація дослідження: Результати дослідження публікувалися у вигляді тез. Опублікувала тези “Мова в епоху науково-технічних інновацій: трансформації та виклики” у науковому виданні «Філологічні та педагогічні науки: сучасні виміри і виклики: збірник матеріалів II Всеукраїнської студентської інтернет-конференції» (27 листопада 2025 року, Полтава) / за заг. ред. Н. Юган, В. Шкарлет. Полтава: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2026.

Також нами було проведено педагогічний експеримент на базі ліцею №144 м. Києва серед учнів 10го класу. Отримані результати експерименту (після реалізації комплексу заходів було проведено повторне анкетування учнів, результати якого порівнювалися з початковими) засвідчили високий рівень залученості та чітко продемонстрували ефективність обраних підходів.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота має 5 малюнків. Загальний обсяг роботи – 97 сторінок, основний зміст викладено на 83 сторінках.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РІЗНИХ ВИДІВ МОТИВАЦІЇ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Поняття мотивації та її види у навчальній діяльності учнів старшого шкільного віку

Наукове вивчення причин життєдіяльності людини і тварин, їх ототожнення розпочали великі мислителі античності – Аристотель, Геракліт, Демокріт, Лукрецій, Платон і Сократ, які згадували про необхідність як про вчительку життя. Демокріт, наприклад, вважав необхідність головною рушійною силою. Геракліт стверджував, що потреби визначаються обставинами життя. Сократ вважав, що людина повинна намагатися мінімізувати потреби і задовольняти їх лише тоді, коли вони справді нагальні. Для Платона потреби, потяги і пристрасті складають «бажану» або «нижчу» душу, яка подібна до стада і потребує керівництва «розумної і благородної душі». Аристотель вважав, що прагнення завжди пов'язане з метою, яка представляє собою об'єкт у вигляді образу або думки, що має сприятливе або шкідливе значення для організму [21, с. 25].

З іншого боку, прагнення визначаються потребами і пов'язаними з ними почуттями задоволення і дискомфорту, функція яких полягає в тому, щоб інформувати і оцінювати, чи є певний об'єкт придатним або непридатним для життєдіяльності організму. Відповідно, кожен навмисний рух та емоційний стан, що визначає людську активність, має фізичну основу. Б. Спіноза вважав, що головною рушійною силою поведінки є емоції, причому під емоціями він розумів насамперед ті потяги, які пов'язані як з тілом, так і з душею. Якщо імпульс усвідомлений, він стає бажанням. Р. Гольбах писав, що потяги є рушійною силою наших пристрастей, нашої волі і нашої розумової діяльності. Через мотивацію потреби приводять думки, почуття і волю в рух і змушують їх виконувати певні дії для підтримання існування організму. Потреби людини безперервні, і цей факт

є джерелом безперервної активності людини [11, с.52]. У першій половині ХХ століття в різних країнах світу майже одночасно розпочали плідну роботу видатні засновники сучасних напрямів у вивченні мотивації. З. Фрейд, І. П. Павлов, У. Мак-Дугалл, У. Джеймс і Е. Торндайк.

Мотивація – це система стимулів, що визначає конкретні форми діяльності або поведінки індивіда, складне явище, пов'язане з когнітивною, емоційною та вольовою сферами особистості. Щоб з'ясувати причини поведінки, вчинків і дій індивіда, ми повинні проаналізувати психологічні чинники, що їх визначають, тобто проаналізувати сукупність мотивів, які обумовлюють цю конкретну поведінку. Мотивація включає, крім мотивів, багато інших факторів: інтереси, мотивуючі установки, потреби, переконання тощо [35, с.94].

Сфера мотивації є складною і багатогранною конструкцією особистості, яка забезпечує активність, спрямованість діяльності та її ефективність. Мотивація пояснює цілеспрямованість, організованість і стабільність цілеспрямованої діяльності, спрямованої на досягнення конкретної мети.

На відміну від мотивації, спонукання належить самому суб'єкту, є стабільною рисою його особистості, яка внутрішньо спонукає його до певних дій.

Мотивація до навчання – тип мотивації, інтегрований у навчальну діяльність. Як і будь-який інший тип, вона визначається, по-перше, системою освіти, навчальним закладом, де відбувається навчальна діяльність, по-друге, організацією навчального процесу і, по-третє, особистісними характеристиками учнів (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, рівень амбіцій, самооцінка), по-четверте, характеристиками особистості вчителя і, перш за все, його стосунками з учнем та його роботою; і по-п'яте, характеристиками курсу.

Мотивація до навчальної діяльності включає мотивацію, розуміння необхідності навчання, обов'язок як мотивацію до навчання, відповідальність, когнітивний інтерес, усвідомлення необхідності вивчення предмета, необхідного для здобуття професії, а також отримання майбутньої фінансової винагороди [23].

Практично немає іншої галузі психологічних досліджень, яка була б настільки всеосяжною і до якої можна було б підійти з такої кількості різних точок зору, як мотиваційна психологія. За визначенням С. Гончаренко, мотивація – це «система мотивів або стимулів, які спонукають людину робити щось конкретне. Мотивація може бути представлена наступним: уявленнями, ідеями, почуттями і переживаннями, які виражають матеріальні або духовні потреби. Одна й та сама діяльність може здійснюватися з різних причин» [10, с. 217].

Часто мотивацію визначають як психологічну рису, яка спонукає людину до реалізації поставленої мети. Сучасні уявлення про мотивацію походять від концепцій О.М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна та Д.М. Узнадзе. О.М. Леонтьєв визначає, що мотивація – це не переживання потреби, а мета, в яку ця потреба конкретизується в даних умовах і на яку спрямована діяльність. Він розрізняє поняття мотивації і мети [9, с.108]. Мета – це результат, який індивід уявляє собі заздалегідь. Мотив – це спонукання до досягнення мети. С.Л. Рубінштейн вважає, що предмети і явища зовнішнього світу є не тільки об'єктами пізнання, а й своєрідними мотивами поведінки, стимулами, які викликають у людини певні спонукання до дії [35, с.98]. Д.М. Узнадзе визнає, що мотивація замінює один характер поведінки на інший: менш прийнятний на більш прийнятний – тим самим створює можливість виконання певної діяльності [35, с. 100]. С.Л. Рубінштейн вважає центральним питанням мотивації питання про те, як умовна мотивація перетворюється на стійку мотивацію, що характеризує особистість [35, с. 102].

Навчальну мотивацію можна вважати, як спонукання учнів до продуктивної пізнавальної діяльності, активних дій та засвоєння набутих знань протягом навчального процесу. Мотивацію до навчання вивчали такі вчені, як Л. Виготський, К. Ушинський, Г. Костюк, В. Онищук, О. Савченко, А. Медушевський.

У сучасному світі, щоб стати успішною особистістю, потрібно працювати і навчатися старанно та самовіддано, починаючи ще з юного віку, і саме мотивація відмінно стимулює учнів до досягнення своїх цілей в майбутньому.

Роль педагога в цьому є надзвичайно важливою та невід'ємною, так, як саме в школі здобувачі освіти проводять значну кількість свого часу, саме на уроках вчитель може використати можливість сприяти розвитку позитивної мотивації в своїх учнів, що стане поштовхом до дій.

Мотивація є одним з найбільш досліджуваних психологічних конструктів в освітній психології. Термін походить від латинського слова «*move*», що означає «рухатися», оскільки мотивація надає необхідну енергію для дій людей [79]. У науковій літературі мотивація часто визначається як «процес, в якому ініціюється та підтримується цілеспрямована діяльність» [83]. Дослідження академічної мотивації зосереджуються на поясненні того, чому учні поведуться так, як вони поведуться, і як це впливає на навчання та результати.

У дослідженнях мотивації в освіті було сформульовано кілька основних теорій, що описують, пояснюють і передбачають напрямок, початок, інтенсивність і стійкість навчальних поведінок [74]. Кожна теорія має власні терміни та поняття для позначення аспектів мотивованої поведінки, що робить сферу теорій мотивації певною мірою недоступною. Крім того, дослідники мотивації створюють власну термінологію, диференціюють та розширюють існуючі теоретичні концепції, що ускладнює встановлення чітких меж між моделями [87]. Це призводить до питання, чи можливо розглянути найважливіші теорії академічної мотивації на загальному тлі, щоб отримати глибше розуміння подібностей та відмінностей між цими видатними теоріями.

У минулому кілька дослідників працювали над створенням інтегративної метатеоретичної рамки для класифікації мотиваційних процесів. Теорія мотиваційного контролю М. Хайланда [71] використовувала систему ієрархічно організованих контурів контролю для пояснення напрямку та інтенсивності цілеспрямованої поведінки. І. Лок запропонував інтегровану модель теорій мотивації до праці, починаючи від потреб, цінностей і особистості, а також стимулів навколишнього середовища, через вибір цілей і посередницькі механізми цілей та ефективності, до продуктивності, результатів, задоволеності та відданості організації [79]. П. Мерфі та П. Александер класифікували терміни

мотивації до досягнення в чотири області: цілі, інтереси, внутрішня та зовнішня мотивація, а також самосхема [84]. Л. Лінненбрінк-Гарсія і С. Вормінгтон запропонували сприйняту компетентність, цінності завдання та цілі досягнення як основні категорії для вивчення мотивації, орієнтованої на людину, з інтегративної перспективи [78]. Юохайн Д. та Вінія Л. згрупували різні моделі мотивації навколо основних компонентів особистісних факторів (подрібнених на самооцінку, соціальні та когнітивні фактори), атрибутів завдання, цілей, сприйнятих витрат та вигод [93].

Мотив – це відповідь на питання: що потрібно для задоволення потреби. Це щось психологічно реальне, що спонукає і спрямовує діяльність, надає їй особистісного сенсу. Мотив належить людині, яка «застосовує» його до певної діяльності; з особистого спонукання він стає мотивом діяльності ніби вдруге. Для психології мотив – це суб'єктивна, відображена дійсність; частина психічної картини світу, яка виконує певні функції [31, с.54].

За іншим тлумаченням, мотив (від лат. *movere* – приводити в рух, спонукати) – це думки, прагнення, почуття людини, пов'язані з реалізацією певних потреб, які спонукають її до дії. В англо-американській літературі, крім поняття «мотивація», при вивченні сфери потреб-мотивації організму широко використовуються ще два поняття. Одне з них – *need* – перекладається на українську мову як «потреба» або, точніше, «стан потреби»; це поняття позначає стан об'єктивної потреби організму в певних речовинах або об'єктах. Друге широко вживане поняття – рух – не так просто перекласти на українську мову і зазвичай або взагалі не перекладають і пишуть як «драйв», що дуже поширено серед молоді [83].

Мотивація (з лат. *movere*) – це причина або спонукання до дії, яке керує людиною на шляху до досягнення мети та кінцевого результату, тобто – успіху. Згідно з визначенням С. Гончаренко, *мотивація* – це система мотивів або стимулів, які спонукають людину до певних дій або поведінки [10, с.123]. У педагогіці мотивацію можна вважати безперечним чинн¹, с.146].

Відомий американський учений Р. Гарднер, починаючи дослідження питання щодо мотивації у вивченні іноземної мови разом зі своїм колегою В. Ламбертом, не відносив її до чинників, які впливають на ефективність вивчення, але у процесі дослідження, їхні погляди змінилися. Р. Гарднер вважає, що мотивація є найважливішим чинником реалізації всіх змінних, що стимулюють до вивчення іноземної мови. На його думку, «мовні навчальні стратегії ймовірно не працюють, якщо індивід не вмотивований до вивчення мови» [64, с. 23]. «Вивчення іноземної мови – це не просто процес, а процес, в якому людина отримує задоволення від вивчення мови» [65, с.47]. Американський дослідник розглядає проблему мотивації з трьох точок зору – учня, вчителя та дослідника – і намагається зрозуміти, який внесок робить кожна зі сторін у мотивацію в процесі вивчення іноземної мови. У ході свого дослідження він приходить до висновку, що основним фактором, який впливає на мотивацію в процесі вивчення іноземної мови є, перш за все, сам учень, потім оточення і, нарешті, такий важливий зовнішній фактор, як викладач. Внесок дослідника в успіх окремого учня, який вивчає іноземну мову, мінімальний, але він здатен зрозуміти взаємозв'язок між факторами, які можуть допомогти учневі та вчителю досягти більш високого рівня [66, с.15].

Розглядаючи мотивацію до вивчення іноземних мов, варто згадати, що основні наукові праці з цього питання належать Р. Гарднеру та З. Дернею, хоча обидва дослідники зазначали, що виокремити один загальний термін для даного концепту надзвичайно складно, через велику кількість факторів, які в свою чергу варіюються від особистості до особистості. На думку Р. Гарднера, мотивація має два види: *інтегративна* (бажання абсорбуватися в середовищі, в якому спілкуються іноземною мовою) та *інструментальна* (бажання використовувати іноземну мову, як засіб досягнення певної мети). Р. Гарднер також розробив опитувальник для дослідження рівня мотивації учнів до вивчення іноземної мови [64].

З. Дерней виділив власний термін поняття мотивації. Він включає в себе питання, за допомогою яких можна краще зрозуміти сутність цього поняття [54].

З. Дерней та М. Кубан'ява розробили структуру 3-х стадій мотивації: 1) *переддієва стадія* (виникнення мотиву та виокремлення очікуваних результатів); *стадія дії* (учень починає активно діяти задля отримання бажаного результату) та *постдієва стадія* (оцінювання отриманих результатів учнем [49]). Також, за Дернеєм З., мотивація має такі структурні рівні:

1. *Мотиваційний* (сюди входить інтегративність та інструментальність).
2. *Учнівський* (індивідуальність та характер учня, які впливають на продуктивність).
3. *Освітньо-ситуативний* (сюди входять матеріали навчального процесу, ставлення педагога до учнів, календарно-тематичне планування та ін.) [59].

З. Дерней у своїх працях згадує про такі зовнішні фактори, які впливають на рівень мотивації учнів – умови. На його думку, вплив умов на мотивацію до вивчення іноземних мов є надзвичайно важливим та поділяє їх на два види: *інституційна* та *соціокультурні* [56]. До інституційних умов відносяться матеріали, які використовуються викладачем під час занять та завдання, які виконують учні задля досягнення поставленої мети. До соціокультурних умов входить висококваліфікований педагог, основна ціль якого підтримувати рівень мотивації своїх учнів до вивчення англійської мови [57]. Відповідно до досліджень З. Дернея та інших педагогів і психологів, окрім вчителя, на бачення учнем вивчення іноземної мови також мають великий вплив його однолітки, соціум та батьки.

Взагалі існує велика кількість чинників, які впливають на підвищення мотивації до вивчення англійської мови. Відповідно до досліджень сучасних педагогів [34, с. 5], цифрові застосунки мають позитивний вплив на прогрес та результативність навчання серед учнів, особливо 8 – 11 класів. Діджиталізація створює вміння комунікувати з іншими людьми за допомогою використання англійської мови поза межами навчального закладу, розвиває їхню самостійність та підвищує рівень зацікавленості іноземною мовою. Доведено, що сучасні

інформаційні технології в навчальному процесі дозволяють активізувати пізнавальну діяльність учнів; забезпечити позитивну мотивацію до навчання; проводити уроки на високому естетичному та емоційному рівні; збільшити навантаження на уроці в 1,5 – 2 рази, покращити контроль знань; раціоналізувати педагогічний процес, підвищити ефективність курсу; навчити дослідницьким навичкам та дослідницькій діяльності; забезпечити доступ до різних довідкових систем, електронних бібліотек та інших джерел інформації [26].

За останні кілька років було створено десятки цифрових додатків, в яких реєструються люди різних вікових категорій та з країн всього світу для покращення володіння іноземної мови, а саме – англійської, відпрацювання різних навичок (Speaking, Listening, Reading, Writing), можливості пізнати культуру інших людей та поглинути в англomовне середовище.

А. Коенка стверджує, що мотив і мотивація - це одне й те саме, тому запропонував свою класифікацію мотивів навчальної діяльності (хоча, мав на увазі саме мотивацію) [74].

Перший вид дослідник назвав негативним, тобто страх неприємностей та незручностей, які можуть виникнути, якщо він не буде навчатися, дорікання з оточуючого середовища.

Другий вид – позитивна мотивація, пов'язана з мотивами, що закладені не в самій навчальній діяльності, а самоусвідомлення учнем необхідності мати знання, розуміння того, що в майбутньому без знань не здобути успіху, і відповідно, позитивний вплив суспільства на здобувача освіти відіграє важливу роль.

Третій вид мотивації пов'язаний із самим процесом навчання, коли учень потребує пізнавати нове, самовдосконалюватися, допитливість, здобувач отримує задоволення від підвищення рівня своїх знань. В цьому випадку він може керуватися прагненням бути освіченим серед того соціуму, що його оточує [23].

Сучасні українські дослідники проблем мотивації до навчання, у тому числі до вивчення іноземної мови, зокрема Н.О. Арістова, основними критеріями її формування називають наявність пізнавальних мотивів і цілей, позитивних

емоцій, викликаних процесом навчання, уміння і бажання вчитися, а також уміння і можливість застосовувати набуті знання на практиці. На основі комплексної оцінки цих показників дослідниця виділила чотири рівні мотивації до вивчення іноземної мови:

- відсутність мотивації (негативна внутрішня мотивація до навчання, вбудована в навчальну діяльність учнів),
- низький (негативна зовнішня мотивація),
- середній (позитивна зовнішня мотивація до навчання),
- високий (позитивна внутрішня мотивація до навчання, вбудована в навчальну діяльність) [1, с. 30]

Занюк С. вважає, що принцип мотивації базується на розумінні мотивації як спонукання до діяльності, пов'язаної із задоволенням певних потреб людини. Викладачеві важливо знати мотивацію, що лежить в основі діяльності учнів і вміти підтримувати позитивну навчальну мотивацію на достатньо високому рівні. Цього можна досягти за допомогою правильної організації навчання, яка враховує інтереси та навчальну мотивацію учнів (пізнавальну, академічну тощо). Для цього важливо забезпечити емоційно-позитивне ставлення учнів до самого процесу навчання. А це багато в чому залежить від індивідуального та особистісного сприйняття учнів, від педагогічної майстерності та поведінки вчителя на уроці, від методів викладання та використаних технологій (робота в групах, рольові ігри, відео). Внутрішня мотивація відіграє важливу роль, коли діяльність учнів спрямована на вивчення змісту предмета та оволодіння ним (пізнавальна мотивація), використання мови для пізнання нового, перегляд фільмів, знайомство з культурними пам'ятками (рекреаційна мотивація), використання мови для підвищення загального рівня освіти (педагогічна мотивація) [17, с. 210].

Загальноприйнятим вважається факт існування двох видів мотивації щодо діяльності: зовнішня та внутрішня, які в свою чергу мають два підвиди, але завжди є внутрішньою характеристикою особистості, як суб'єкта цієї діяльності.

Зовнішня мотивація залежить від впливу суспільства на учня та має два фактори: уникнення помилок та невдач; престижність. Цей вид мотивації виникає під впливом та тиском зовнішніх імпульсів: наказ, вимога або примус зі сторони батьків та родини, рідше школи. Дитина знає, що у випадку невиконання цього наказу на неї чекає покарання різних видів і типів, це призводить до зовнішнього дискомфорту та рідко має успішний кінцевий результат. Таке стимулювання до навчальної діяльності може гальмувати поведінку учня [30].

Уникнення помилок та невдач. Більшість здобувачів освіти старшого шкільного віку не є мотивованими до навчання через страх зазнати невдачі, допустити помилку так і не отримавши хорошого результату в майбутньому, а страх, як нам відомо, має сильний вплив на прийняття рішень та початок будь-якої діяльності.

Зовнішня мотивація може бути зумовлена величезною кількістю зовнішніх факторів: учні спостерігають за невдачами когось зі свого оточення, хто так і не добився успіху; страх перед провалом у класі, де потім над тобою сміятимуться; вчитель, який не зміг допомогти учневі подолати сумніви та почати діяти. Ще один негативний чинник серед здобувачів освіти старшого шкільного віку – відсутність потреби вступати до ЗВО, спостерігаючи за тим, як багато дипломованих спеціалістів працюють не за фахом через відсутність вакантних місць або низький рівень заробітної плати на відповідних посадах.

В наш час з'явилося багато різних професій, які не потребують вищої освіти, а це в свій час, має негативний вплив на мотивацію учнів, на думку яких, достатньо стати блогерами, фешн-ілюстраторами, або спеціалістами у сфері ІТ, які закінчили курси в цьому напрямі, і тут мотивація до навчання, як такого, зникає [22, с. 84]

Престижність можна назвати одним з факторів формування зовнішньої мотивації в учнів старшої школи. Вони можуть мотивувати себе бажанням мати переваги в очах суспільства або якої-небудь групи людей, навіть, якщо це лише однокласники або вузьке коло друзів та знайомих. Мотивування престижністю навчання в одному з найкращих університетів країни, отримання омріяної роботи

після завершення навчання, положення в системі суспільних відносин індивіда та користування повагою, яку людина може отримувати від колег та знайомих – є основними спонукami зовнішньої мотивації навчання в старших класах. Те, як ти можеш виглядати в очах суспільства, яка в людей складеться думка про тебе, їх ставлення до особистості впливає на розвиток або спадання зовнішньої мотивації [6, с. 2].

В свою чергу, внутрішня мотивація вважається позитивним видом мотивації, базується на самоусвідомленні та сприйнятті себе, як особистості. Цей тип мотивації походить від самої людини, з її бажань, та має такі підвиди:

- **мотивація успішності;**
- **пізнавальна мотивація.**

Мотивація досягнення успіху. Цей вид мотивації базується лише на особисто поставлених, конкретних цілях здобувача освіти. Керуючись внутрішніми чинниками, він досягає відмінного кінцевого результату, тобто успіху. При цьому, жодна критика від суспільства та інші негативні фактори не здатні вплинути на спад внутрішньої мотивації

Педагог зазвичай обговорює зі своїм учнем його власні невдачі та успіхи при вивченні англійської мови, при цьому увага не має бути зосереджена лише на конкуренції з однокласниками та іншими учнями. Успіх у вивченні іноземної мови, як правило, відмінно мотивує здобувачів освіти продовжувати вивчення, поповнювати свої знання та використовувати їх на практиці. Роль вчителя в цьому є надзвичайно важливою, так, як лише він може підтримувати бажання учня, пояснити складний матеріал та допомогти у досягненні кінцевого результату [6, с. 3]

Пізнавальну мотивацію можна вважати найвищим рівнем мотивації, адже учнів спонукає до дії сам її процес. Пізнавальна мотивація здебільшого виникає вже в процесі навчання. Важливим фактором є також й зацікавленість здобувачів освіти в англійській мові, пошуку нової інформації та в бажанні вивчити її, щоб мати змогу переїхати до однієї з країн, де ця мова є офіційною в бажанні отримувати хорошу зарплатню чи просто як можливість здійснити свої

мрії. В учнів має бути хоч якийсь інтерес до предмета, яким супроводжується діяльність [7, с. 49]. Про внутрішню мотивацію можна сказати, що діяльність супроводжується переживанням радості, інтелектуальної насолоди та самим задоволенням від процесу.

Мотивація допомагає учням протягом навчального процесу, або ж навпаки, зникає під впливом негативних зовнішніх факторів. Згідно зі слів Реви М. серйозними перешкодами на шляху збереження природньої допитливості учнів є зловживання учителем негативними оцінками, також можливі негативні висловлювання з точки педагога щодо навчальної діяльності вихованця, що відповідно теж знижує мотивацію [32,с. 127].

Отже, відсутність мотивації має негативний вплив на подальшу діяльність учня, яка пов'язана із зовнішніми факторами, такими як, наприклад, соціальне середовище учня. Школа, вчитель та батьки відіграють в цьому важливу роль, так як вони мають прямий вплив на дитину та найбільше часу проводять разом з нею. Кожен, хто має такий вплив, повинні розвивати мотивацію до вивчення іноземної мови, підтверджуючи свої слова фактами та прикладами з особистого життя та з практики інших знайомих. Підтримка впродовж цього шляху має бути відчутною для здобувача освіти, без жодних залякувань, покарань та примушування дитину навчатися зі сторони батьків чи школи.

1.2. Сучасні методи і прийоми формування мотивації у вивченні англійської мови

Навчання має будуватися за обраною педагогом системою, розроблятися на основі комунікативного підходу для досягнення практичної мети мовної освіти, створювати сприятливу психологічну атмосферу, залучати всіх учнів до діяльності, містити завдання, які готують учнів до самостійної роботи, використовуючи необхідні засоби для створення навчальних ситуацій для оволодіння мовленням, читанням і письмом, за допомогою навчальних ігор

розсіювати втому і напругу та підтримувати нормальний активний ритм. Дослідження показали, що мотивація навчальної діяльності учня залишається в центрі уваги досліджень вчених. Мотивація не тільки контролює і регулює діяльність, але й є основою, ядром структури особистості. Дослідник М. Солдатенко вказує, що це «один з найважливіших факторів у здійсненні самостійної пізнавальної діяльності, контролі навчальної та пізнавальної діяльності учня» [36, с. 23].

Що мотивує учнів до вивчення іноземної мови? С. Ісаєва вважає, що «однією з причин є потреба, і якщо потреба полягає у вивченні іноземної мови, то це є мотивацією до навчання, яка спонукає учнів до навчання» [19, с. 253].

Існують різні методи активізації внутрішньої активності учнів під час вивчення іноземної мови. Ці методи можна класифікувати за активуючими факторами.

- Якщо активуючим фактором є зміст діяльності учнів з вивчення іноземної мови, то найважливішими методами стимулювання внутрішньої активності старших школярів є виконання реальних комунікативних і мовних завдань (розігрування діалогів у ситуаціях, обговорення тем, оцінка когось або чогось).
- Якщо активуючим фактором є форма іноземної мови, то найважливішими методами стимулювання внутрішньої активності учнів буде використання віршів, пісень або метафоричних виразів іноземною мовою.
- Якщо активуючим фактором є навчальний матеріал, то найефективнішим методом стимулювання внутрішньої активності учнів буде використання матеріалів з країни, мовою якої навчаються (іноземні газети, книги, журнали та інші поширені матеріали).
- Якщо активуючим фактором є форма навчального завдання, то найефективнішим методом стимулювання внутрішньої активності учнів буде виконання завдання самостійно або у парах чи групах.
- Якщо психологічні та педагогічні характеристики завдання є найважливішими факторами в активізації учнів, то найважливішими методами

стимулювання внутрішньої активності учнів будуть забезпечення відповідності змісту навчального матеріалу розумовому розвитку учнів, індивідуалізація навчальних завдань та похвала учнів.

Т. Сорокіна вважає, що найважливішою внутрішньою мотивацією до навчання є когнітивний інтерес і що найважливішим завданням викладання іноземних мов є розвиток когнітивної активності учнів, пов'язаної з іноземними мовами [37, с.13].

Серед основних типів мотивації до вивчення іноземної мови розрізняють зовнішню та внутрішню мотивацію. Прикладом зовнішньої мотивації, що зумовлена потребами суспільства, може бути бажання учня взяти участь у міжнародному молодіжному форумі, тоді як прикладом внутрішньої мотивації (що зумовлена самим процесом вивчення мови) може бути задоволення від читання текстів іноземною мовою або листування з однолітками з інших країн.

Для вивчення іноземної мови важливішою є внутрішня мотивація, яку, у свою чергу, можна розділити на комунікативну, мовну та інструментальну мотивацію. Комунікативна мотивація – це бажання учнів спілкуватися усно та письмово іноземною мовою. Мотивація до вивчення мови – це їхнє позитивне ставлення до мовного матеріалу та його вивчення. Інструментальна мотивація – це позитивне ставлення учнів до певних методів роботи. Мотивація до вивчення мови формується через зміст навчального матеріалу, організацію навчальних заходів, використання колективних форм навчання та інформаційних технологій, форми оцінювання тощо [25, с.112].

Знання – це діяльність, метою якої є вирішення конкретної проблеми. Відправною точкою є проблемна ситуація. Проблемна ситуація виникає, коли неможливо пояснити новий факт за допомогою знань, якими володієш для вирішення проблеми, або неможливо виконати дію за допомогою раніше відомих методів і доводиться шукати новий спосіб дії. При розробці моделі знань розрізняють два джерела проблем: схильність індивіда до пізнання певних реальних ситуацій і його здатність активно взаємодіяти з такими ситуаціями. При вивченні іноземної мови вчитель повинен бути здатний стимулювати процеси

пізнання та взаємодії, направляти їх у правильному напрямку і, на їх основі, організовувати постановку проблем, що є основою поняття навчання через вирішення проблем. Здатність самотійно виявляти та вирішувати проблему показує, наскільки учень мислить самотійно, що вже має бути розвинуто. Саме навчання вирішенню проблем дає вчителю можливість працювати над розвитком творчого мислення учнів (аналіз, синтез, порівняння та узагальнення), що призводить до розвитку творчого мислення [20, с.118].

Хадфілд Дж. виділяє два основних типи завдань, що сприяють активізації когнітивної діяльності учнів.

1. Екстралінгвістичні завдання, що включають різні навчальні завдання, пов'язані з вивченням і обробкою інформації, отриманої іноземною мовою.

2. Мовні завдання, які включають завдання, що не мають за безпосередню мету навчання мовних навичок, а вивчення мовних форм та їхніх значень [59].

Наука розрізняє дві функції мислення: морфологічно-логічну та творчу. Творча сторона мислення є обов'язковим елементом творчої діяльності учня. Творчий процес відбувається в декілька етапів. Перший етап пов'язаний з мотиваційними факторами, бажанням вирішити проблему, яка поставлена зовні або сформульована самотійно. Для цього необхідно вміти працювати з науковою літературою, виділяти найважливіші елементи та проводити аналогії. Наступний етап – вирішення поставленої проблеми. На останньому етапі підбиваються підсумки, описується метод вирішення і проводиться самооцінка. На кожному етапі мисленнєвого процесу творча функція є невід'ємною частиною творчої діяльності. З цієї причини особливу увагу слід приділяти розвитку здатності до творчого мислення. Учні, які вивчають іноземну мову, постійно вирішують мисленнєві завдання. Для розвитку та вдосконалення навичок і здібностей учнів у іноземній мові вчені розрізняють логічні та конструктивні когнітивні завдання. Логічні завдання вчать учнів аргументувати, переконувати та мислити логічно. Вирішення конструктивних завдань пов'язане з конкретним розташуванням матеріалу, обробкою загальної композиції та взаємовідносинами між окремими частинами [67].

Когнітивна діяльність відповідає когнітивним здібностям учня. Освіта в рамках інтеграції в європейський освітній простір – це індивідуальний підхід, який виявляється в індивідуалізації та диференціації навчання. Індивідуалізація навчання – це така форма організації навчального процесу, в якій мета та методи її досягнення змінюються залежно від початкового рівня мовних знань учнів.

Мотивація, як вважається, є важливим фактором, що визначає успіх у більшості галузей навчання, оскільки для досягнення успіху людина повинна мати бажання, яке спонукає її до дії. Без такого спонукання людина може не докладати жодних зусиль для досягнення мети. Тому успіх або невдача у вивченні іноземної мови, коли учні фізично та емоційно ізольовані від спільноти, що використовує другу мову, залежить від мотивації учнів [46].

Це означає, що якщо учні, які вивчають мову, мотивовані, то вони ймовірно, оволодіють іноземною мовою незалежно від мовних здібностей. Навпаки, ті, хто має достатній інтелект, не можуть досягти жодних цілей, якщо вони не мотивовані [62]

Як зазначили дослідники, невмотивовані учні лише фізично відвідують заняття, не маючи наміру чогось навчитися, на відміну від вмотивованих учнів, які когнітивно готові до засвоєння нового матеріалу, завдяки чому заняття стають інтерактивними та цікавими завдяки їхньому ентузіазму [72]. З огляду на її важливість, можна розглядати мотивацію як внутрішній потяг, який спонукає учнів до досягнення високих результатів [77]. Як зазначає Р. Пінтріч, мотивація – це стан когнітивного збудження, який провокує рішення діяти; в результаті відбувається тривалі інтелектуальні і фізичні зусилля для досягнення раніше поставлених цілей [87].

Однак мотивація у вивченні іноземної мови є складною, оскільки кожен учень, який вивчає мову, приходить до класу з різним рівнем мотивації, що вимагає від викладачів творчого підходу до розробки уроку, який може пробудити їх мотивацію.

Через взаємозв'язок між мовою та культурою вивчення мови передбачає не тільки розуміння лексики та граматики, а й певною мірою становлення частиною

культури іноземної мови [46]. Виходячи з припущення, що учні можуть бути мотивовані своїм позитивним ставленням до спільноти L2 або прагненням стати її членом, Р. Гарднер та В. Ламберт [65] класифікували мотивацію на два типи: інтегративну та інструментальну. Перший тип стосується вивчення мови з метою стати членом іншомовної спільноти, а другий можна охарактеризувати як вивчення з функціональною метою – набуття навичок іншомовного спілкування для кращого працевлаштування [46]. У контексті вивчення іноземної мови учні мало зацікавлені в інтеграції в культуру іншої країни [49].

Таким чином, вивчення іноземної мови, згідно з Б.Л. Левером [77], може бути обумовлене деякими внутрішніми та зовнішніми факторами, такими як особистий інтерес, необхідність для майбутньої кар'єри або вплив батьків. Все це є тим, що теоретики самовизначення описують як внутрішню та зовнішню мотивацію. Спираючись на визначення мотивації, Дж. Хармер розрізняє внутрішню та зовнішню мотивацію [69]. Внутрішня мотивація – це внутрішня сила, яка спонукає людей виконувати завдання або брати участь у діяльності, щоб задовольнити свою цікавість або збудження. Зовнішня мотивація, з іншого боку, означає будь-який вид зовнішнього стимулу, який спонукає учнів брати участь у діяльності для досягнення певної мети, наприклад, скласти іспит або отримати винагороду [69]. Подібної думки дотримується Щунк Д., який визначив внутрішню мотивацію як добровільну участь осіб у будь-якій навчальній діяльності для власного задоволення, незалежно від зовнішнього тиску чи винагороди. Точніше кажучи, ці види діяльності, здається, були особливим видом спеціальної винагороди, яку знаходила кожна особа [87].

На відміну від цього, зовнішня мотивація є залученням осіб до будь-яких завдань або діяльності з очікуванням певних окремих результатів, таких як отримання винагороди, похвали, виконання академічних вимог або уникнення покарання. Отже, такі зовнішні впливи спонукають учнів, які вивчають мову, брати участь в академічних завданнях, навіть якщо самі завдання не є цікавими [31].

Дослідження показали, що ці два типи мотивації, внутрішня та зовнішня, мають різний вплив на учнів. Наприклад, Чо С. зазначає, що внутрішня мотивація сприяє покращенню прогресу учнів, роблячи їх більш орієнтованими на процес і рішучими в навчанні, а також, ймовірно, перетворюючи їх на самостійних школярів, які прагнуть зростання та саморозвитку [40]. Крім того, учні, які мають таку мотивацію, більш схильні ризикувати у навчанні, виконувати складні завдання для розширення своїх знань, з ентузіазмом погоджуються брати участь у заходах, залишаючись при цьому дуже зосередженими на чіткій визначеній меті, точно знаючи, що вони роблять, і критично аналізуючи своє навчання [48]. Вони також воліють вчитися або виконувати завдання самостійно, без будь-якого зовнішнього впливу або допомоги вчителя, і встановлюють зв'язок між тим, що вони вивчили в школі, та власним досвідом [93].

Більше того, внутрішня мотивація сприяє успіху в вивченні мови, оскільки внутрішньо мотивовані учні докладають усіх зусиль для підвищення самооцінки та самореалізації і оптимістично продовжують навчатися незалежно від наявності або відсутності зовнішніх винагород [80].

Незважаючи на те, що внутрішня мотивація відіграє таку важливу роль, не слід нехтувати зовнішньою мотивацією. Певні зовнішні фактори, такі як винагороди та актуальність завдання, як вважається, слугують основним джерелом мотивації, що спонукає учнів до навчання, коли їм дають завдання, яке здається нудним, або коли вони відчують відсутність мотивації до участі. З цієї причини Ассор А. запропонував вчителям залучати учнів, пояснюючи їм, що їхня готовність працювати та брати участь у класних завданнях певним чином допоможе їм досягти поставлених цілей [44].

Отже, можна зробити висновок, що внутрішня мотивація сама по собі не завжди може спонукати учнів до навчання. Тому для успішного викладання та вивчення мови вчителі повинні розуміти ці типи мотивації, щоб допомогти учням досягти їхніх навчальних цілей. Мотивація відіграє провідну роль у класах з вивчення мови, оскільки хід кожного навчального заняття визначається мотивацією учнів. Без неї клас є лише покинутою кімнатою. З огляду на цю

важливість, знання факторів, що впливають на мотивацію учнів, може допомогти вчителям скерувати своїх учнів і залучити їх до постійної участі в навчальних заходах.

Гарднер Р та Ламберт В. визначили щонайменше чотири фактори, які впливають на мотивацію учнів до вивчення мови [65].

По-перше, соціальні установки сім'ї, друзів та оточення можуть впливати на ставлення учнів до мови, яку вони вивчають. Увага та серйозність школярів у вивченні мови залежать від підтримки з боку цих середовищ. По-друге, ставлення вчителів є ще одним джерелом впливу на мотивацію учнів, яке сприяє розвитку їхньої цікавості та зацікавленості у навчанні. По-третє, методи та матеріали викладання також впливають на мотивацію та зацікавленість учнів у класі. Нарешті, особистість учнів може бути ще одним фактором, що впливає на їхню мотивацію. Варто зазначити, що кожен учень має свої особливості – одні активні та впевнені в собі, а інші пасивні та сором'язливі, тому мають різні стилі навчання. З цих причин вчителі повинні застосовувати різноманітні методи, як запропоновано нижче, щоб впливати на мотивацію учнів та підвищувати її. Як зразки для наслідування в класі, вчителі повинні виявляти ентузіазм до мови та приділяти пильну увагу прогресу учнів, тим самим підвищуючи їхній інтерес до предмета.

Дорней З. стверджують, що з розширенням інтересу учні готові ставитися до навчання більш серйозно та йти на більший ризик, щоб досягти своїх цілей у вивченні іноземної мови [55].

Одним із можливих способів досягнення цього є включення певних розслаблюючих заходів, наприклад, використання музики мовою, що вивчається, щоб підвищити інтерес учнів до мови. Дослідження Долеан Д. щодо впливу використання пісень на тривожність при вивченні іноземної мови довів, що пісні можуть зменшити тривожність при вивченні іноземної мови [53]. Більше того, стверджується, що музика допомогла подолати бар'єри та тривогу, пов'язану з іноземною мовою, зробивши учнів більш сприйнятливими до вивчення мови в результаті створення безстресового навчального середовища [61]. Крім того,

вчителі можуть безпосередньо впливати на мотивацію учнів, використовуючи їхні навчальні цілі [62]. Довгострокові цілі, такі як набуття компетентності в іноземній мові, та короткострокові цілі, такі як вміння написати короткий абзац, є двома видами навчальних цілей, які мають учні. Оскільки довгострокові цілі можуть бути важкими для досягнення, вчителі повинні використовувати короткострокові цілі, щоб заохочувати учнів, допомагаючи їм виконувати тижневі завдання, що матиме істотний вплив на їхню мотивацію.

За даними Л. Віяна, відчуття досягнення цих короткострокових цілей може допомогти учням розвинути уявлення про компетенцію, що призведе до виховання та зміцнення їх внутрішньої мотивації до навчання [93]. Підходи до викладання, заходи, матеріали та методи навчання впливають на зацікавленість учнів у класі. Тому роздаткові матеріали та робочі листи повинні бути акуратними та добре організованими. Водночас слід розробляти різноманітні завдання, що відповідають різним типам інтелекту [46] щоб учні залишалися зацікавленими та зберігали високий рівень ентузіазму. Водночас завдання мають бути дещо складними, оскільки учні, які вивчають мову, мають більшу мотивацію, коли виконують завдання, що не є ані занадто легкими, ані занадто складними [66]. Крім того, на думку Т. Фаррелла, під час представлення завдання вчителі повинні давати короткі, прості, чіткі та добре організовані інструкції [62], щоб учні знали і розуміли чітку мету його виконання, оскільки спосіб представлення завдання впливає на підвищення інтересу учнів до завдання [63]. З цієї причини завдання має відповідати інтересам і досвіду учнів, щоб вони могли пов'язати його зі своїм особистим життям.

Диференційоване навчання передбачає постійне використання різних типів мовних завдань, але з різним ступенем складності для різних груп учнів. Диференційований підхід передбачає створення для кожного здобувача освіти таких умов, щоб він не втрачав віри у свої здібності, а протягом усього періоду навчання постійно працював відповідно до своїх здібностей [9, с. 95]. У старшій школі диференційований підхід може застосовуватися у викладанні іноземних мов у сфері мовлення, читання, письма тощо. Диференційований підхід поєднує

такі елементи, як диференційований підхід до навчального матеріалу, диференційований підхід до особистості учня та диференційований підхід до методів навчання. Дослідник Т. Паничок пропонує різні кроки для організації диференційованої підтримки когнітивної діяльності учнів у мовному навчанні [25, с. 112].

Перший крок має діагностичний характер. Мета полягає в тому, щоб стимулювати соціальні та когнітивні потреби учня до активної когнітивної діяльності [4, с. 111]. Вчитель повинен визначити типологічні підгрупи учнів у групі, надати їм диференційовану допомогу, підвищити впевненість «слабких» учнів у своїх силах і сформувати у них потребу в самостійній когнітивній діяльності.

Другий етап організаційно-педагогічної діяльності, метою якого є реалізація диференційованої підтримки для розвитку когнітивної діяльності особистості, має організаційний та вступний характер. Головним завданням є «інтенсивне формування методів і засобів, необхідних для самостійної когнітивної діяльності учнів» [8, с. 96]. Педагог повинен розробити засоби та методи, які сприяють активній участі всіх груп учнів у навчальній діяльності, розробити навчальний матеріал для функціонального управління диференційованим навчанням, сформувати варіанти координації групової та фронтальної організації роботи в класі, сформувати взаємний контроль, взаємне навчання, взаємну допомогу в самоуправлінні. Групова робота, яка з комунікативного, інтелектуального та когнітивного погляду є процесом пошуку та творення, активізує інтелектуальну та когнітивну діяльність учнів.

І останній етап особистої творчої самореалізації учнів – самостійна навчальна діяльність. На цьому етапі зміст навчальних завдань змінюється на дослідницькі та творчі завдання (збільшується частка інформації в поєднанні з завданнями на вирішення проблем та дослідницькими завданнями). «Індивідуальна самостійна робота стає найважливішим засобом особистого та когнітивного розвитку учня, насамперед завдяки своєму дослідницькому та творчому характеру» [4, с. 115].

Створення сприятливого навчального середовища, яке дозволяє учням наздоганяти один одного і робити помилки, не боячись осуду з боку інших однокласників, може бути важливим засобом підтримки участі учнів у класних заходах. Дорней З. і Чізер Д. [58] стверджують, що до заходів, які можуть створити таку приємну атмосферу, належать ігри або змагання, схожі на ігри. Коли учні відчувають цю емоційно позитивну атмосферу, вони добровільно беруть участь у заходах, що, в свою чергу, сприяє їхньому прогресу та мотивації. Крім того, похвала учнів та конструктивний зворотний зв'язок можуть бути потужними інструментами для підтримки їхньої участі в класних заняттях, оскільки вони не тільки зміцнюють впевненість учнів у собі та їхню самооцінку [63], але й дають відчуття компетентності та самовизначення, що в кінцевому підсумку призведе до збереження їхньої мотивації. Згідно з думкою З. Дорней, така компетентність є суб'єктивною, тобто це не те, що людина знає або вміє робити, а те, що вона вважає, що знає і вміє робити [54]. Тому зворотний зв'язок повинен містити інформацію, яка переконливо доводить учням, що вони достатньо компетентні для виконання завдання, якщо докладуть більше зусиль, а також показує їм позитивні приклади того, що завдання можна виконати в межах їхніх ресурсів [55]. Крім того, зворотний зв'язок повинен надаватися регулярно і ввічливо, наприклад, починаючи з позитивних моментів, а потім вказуючи на те, що потрібно поліпшити [55]. Це може переконати учнів, що помилки є природною частиною навчання.

Окрім похвали, певна винагорода також може допомогти підтримати мотивацію учнів. Отже, щоб уникнути негативного впливу на мотивацію учнів, вчителі повинні пропонувати такі заохочення, коли учні виконали складне завдання, а не просто виконали його заради самого виконання [80], або взяли участь у діяльності. Мерфі П. та Александер П. кажуть, що винагорода повинна бути пов'язана та надаватися разом з інформативним зворотним зв'язком щодо прогресу та вдосконалення мовних навичок, щоб учні могли бачити свій мовний розвиток [84]. Такий підхід зрештою сприятиме мотивації до навчання та прогресу. Нарешті, надання школярам можливості самостійно досліджувати

мову та брати на себе відповідальність за своє навчання може бути ще одним способом мотивувати їх. Згідно з Талмі Л., учні стають більш внутрішньо мотивованими, коли їм надається можливість навчатися самостійно [91].

Це можна заохочувати через спільне навчання, тобто використання групової роботи, яка надає школярам можливість вибору та висловлення своєї думки під час занять [36, с. 120], а також використання самооцінки, щоб допомогти учням оцінити свої успіхи. Більше того, Дорней З. і Чізер Д. запропонували, щоб учні брали на себе якомога більше відповідальності за своє навчання [58]. Це можна зробити, залучивши їх до організації навчального процесу та вибору навчальних матеріалів. Можливість вибору дозволяє учням усвідомити, що вони самі відповідають за своє навчання [42]. Отже, коли вони усвідомлюють, що успіх або невдача в навчанні залежать від їхніх зусиль і стратегій [46], вони будуть докладати більше зусиль, що зрештою зробить їх більш незалежними і дасть їм кращі шанси на досягнення у вивченні іноземної мови.

Крім того, вчителі повинні розглянути можливість прийняття на себе ролі фасилітатора, який створює в класі середовище, що дозволяє не тільки кожному самостійно керувати своїм навчанням, але й більш здібним одноліткам, які, можливо, знають кращі методи, надавати підтримку відстаючим однокласникам. Дорней З. також стверджував, що така практика навчання однолітків може бути ефективним підходом для учнів з низькою успішністю, щоб наздогнати інших [56].

Таким чином, організація навчального процесу, методичні засоби та фактори, що використовуються в ньому, базуються на теоретичних засадах та педагогічній інтуїції вчителя, але не завжди враховують фактори, що впливають на мотивацію учнів до навчання. Однак саме характер мотивації визначає ефективність інструментів і факторів, які вчитель використовує в процесі навчання. Єдність навчання і мотивації до навчальної діяльності є важливою, на думку Т. Левченка, «мотивація повинна розглядатися як процес, що керує, регулює і активізує діяльність учня» [22, с. 57]. Бажання вчитися можна

стимулювати, організуючи умови навчання відповідним чином, вибираючи методи та форми подання навчального матеріалу, створюючи уроки на певні теми, проблеми та рівні мови, спеціальні курси, щоб привабливість альтернативного вибору відповідала очікуваній цінності. Існує багато методів і засобів для створення стійких когнітивних інтересів і мотивацій.

Ми хочемо виділити один із цих методів, який був розроблений на практиці, а саме використання інформаційних технологій, зокрема комп'ютерів, у процесі навчання. Комп'ютер допомагає навчити учнів «правильній інтонації в тексті, оволодіти технікою читання, підвищити індивідуальну швидкість читання, розвинути вміння користуватися словником і довідковою літературою, самостійно відбирати інформацію з тексту і розділяти її на основну і додаткову» [6, с. 1]. У своїй роботі В. Дричик підкреслює, що «технічні засоби навчання дають вчителю можливість адаптувати навчальний процес до індивідуальних особливостей кожного учня» [14, с. 5]. За допомогою комп'ютера можна застосовувати диференційований підхід до учнів і при складанні домашніх завдань. За допомогою електронної пошти вчитель може застосовувати диференційований та індивідуалізований підхід у навчанні, надсилаючи кожному учневі його особисте завдання електронною поштою [4, с. 57]. Не слід забувати, що технічні засоби навчання були основними джерелами доступу до навчання під час пандемії. Дистанційне навчання надає багато можливостей для розвитку когнітивної діяльності учнів.

Важливо зробити акцент на тих ігрових методах, які стимулюють мислення та поведінку учнів, залучають їх до навчального процесу, є емоційними та креативними, вчать їх самостійному прийняттю рішень та пробуджують у них бажання за відносно короткий час набути навичок та умінь. Головною метою цих навчальних ігор є розвиток у учнів здатності поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Практика показує, що навички та вміння можна опанувати лише тоді, коли людина достатньо зацікавлена і докладає певних зусиль.

Як зазначає Ісаєва С., особистість вчителя також впливає на активність та успішність учнів. Спосіб спілкування, поведінка, здатність і бажання керувати та стимулювати активність учнів, допомагати їм, коли це необхідно, і підтримувати їх, створюють сприятливі умови для їхнього психологічного комфорту. Вчитель повинен прагнути до того, щоб у процесі навчання налагодити дружні, відкриті та емоційно насичені стосунки з учнями. Це сприяє формуванню особистості учня та його ставлення до однокласників. Крім того, важливо, щоб вчитель міг мотивувати учнів до роботи [19, с. 252].

Щоб мотивувати учня до навчання та пізнавальної діяльності, важливо, щоб вчитель міг визначити, які мотиваційні фактори в учня недорозвинені, і які психологічні та педагогічні засоби йому слід застосовувати. На думку Т. Левченка, найефективнішими стимулами навчання є бажання отримати нову інформацію, нові знання, складний матеріал, який на перший погляд важко зрозуміти, його систематизація, класифікація, організація, розуміння та засвоєння, думки, ідеї, підходи та думки інших, які привертають увагу своєю незвичайністю та оригінальністю можливість, використовуючи набуті знання, усвідомити свої здібності, інтереси, потреби та цілі, а також підвищити свої здібності та впевненість у собі [22, с. 68]. Підвищена мотивація до навчання безпосередньо пов'язана з чітким розумінням учнями зв'язку між цими завданнями та майбутніми практичними діями. У цьому контексті слід враховувати педагогічні фактори, що впливають на формування стійкої мотивації до навчальної діяльності, які, на думку Л. Бойченка, є такими: зміст навчального матеріалу, організацію навчальних заходів, педагогічний стиль викладача, колективні, групові навчальні заходи, оцінку навчальної діяльності учня в безособовій формі, в порівняльній динаміці [6, с. 5].

Таким чином, конкретна реалізація цілей викладання іноземних мов у старшій школі спрямована на подальший розвиток комунікативних навичок іноземними мовами (лінгвістичних, усних, соціокультурних, соціолінгвістичних, загальнопедагогічних), що включає не тільки набуття певного рівня знань, умінь та навичок іноземних мов, а й здатність учнів застосовувати ці знання та навички

в реальних ситуаціях. Іноземні мови як шкільний предмет мають великий потенціал для орієнтації старших учнів на світ праці та сприяння формуванню важливих з професійної точки зору рис особистості.

1.3 Аналіз шляхів формування зовнішньої та внутрішньої мотивації у здобувачів старшого шкільного віку

Відповідно до досліджень відомого українського психолога С. Л. Рубінштейна в процесі індивідуального розвитку важливу роль відіграє дозрівання, в якому невід’ємну роль відіграє саме навчання. Стадії розумового розвитку дитини, які виражаються у формі спостереження, говорінні, мисленні, залежать від змісту, яке дитина отримує в процесі навчання, також, від форми спілкування. В цьому важливу роль відіграє педагог, через якого відбувається отримання нових знань та який (після батьків) є рольовою моделлю для своїх учнів. Рубінштейн наголошує на тому, що дитина розвивається, виховуючись та навчаючись, а не спочатку дозріває, а потім виховується і навчається. Всі три процеси відбуваються одночасно, активно взаємодіючи одне з одним, і ціль педагогів – сприяти формуванню та підвищенню навчальної мотивації учнів усіма можливими й відомими засобами та методами [35, с. 142].

Мотивація навчання здобувачів старшого шкільного віку відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні особистості. Без мотивації неможлива навчальна діяльність та розвиток потреби до самовдосконалення, самоосвіти та саморозвитку. Такі вчені, як Ю. Швабл, Н. Бойко, М. Боришевський, М. Алексєєва, М. Дригус, С. Гончаренко та ін., вважають, що шкільний вік має важливі фактори розвитку мотиваційної сфери, так як саме у цьому віці формуються основи мотиваційної навчальної діяльності. Звідси й висновок, що вчителі мають велику відповідальність перед своїми учнями, тому що, їх задача полягає не лише у передачі знань, а й уможливити шляхом вивчення особистості учнів забезпечити оптимальні умови для навчання і виховання.

У сучасній системі освіти іноземні мови займають особливе місце завдяки своїм соціальним, когнітивним та розвитковим функціям, як допоміжний засіб комунікації, засіб пізнання світу та розширення його меж. Вивчення іноземних мов є ефективним засобом соціалізації, самовираження, а також інтелектуального, емоційного та морального розвитку особистості. У будь-якій системі освіти це є частиною єдиного процесу, метою якого є розвиток мотивації до навчання, пам'яті, інтелектуальних здібностей, самостійності, ініціативності та інших особистісних якостей. Вивчення мов як частина шкільного навчального процесу є комплексним (мова – сукупність різних типів мовних дій) та організованим (взаємодія між усіма типами мовних дій) [28, с.59].

Вони тісно пов'язані з навчальним змістом і мають ряд відмінних рис. По-перше, «іноземні мови» - це предмети, які викладаються іноземною мовою або з використанням іноземної мови. Викладання іноземної мови в принципі відрізняється від викладання інших шкільних предметів. Механізми цього процесу й методи запам'ятовування мовних явищ є індивідуальними, тому діяльність учня повинна бути організована максимально ефективно. Це можливо за допомогою оптимального управління когнітивними та навчальними діями. Також варто враховувати індивідуальні особливості учнів, що впливають на вивчення іноземної мови. Варто зазначити, що засвоєння іноземної мови стосується не тільки діяльності та комунікації, тобто співрозмовника, і не тільки світогляду, тобто свідомості, а й особистості учня. Це пов'язано з багатьма особистими факторами, такими як мотивація, ставлення, проблема особистої та групової ідентичності тощо. Особливою проблемою є ставлення особистості до мови та її позитивне або негативне ставлення до мовлення. Таким чином, психологічна та педагогічна проблема оволодіння іноземною мовою є багатофакторним, складним комплексом, що охоплює майже весь спектр особистісно-індивідуальних та суб'єктивно-діяльних аспектів [20, с. 118].

Завдання вчителя не тільки і не стільки ознайомити учнів з предметом на першому уроці, скільки зацікавити їх, створити умови для активізації

пізнавальної діяльності та пробудити бажання до неї. Для досягнення цієї мети вчитель має використовувати такі інструменти:

а) організувати зустрічі з випускниками, які можуть продемонструвати не лише знання з предмета, а й хороші мовні навички;

б) створити середовище, в якому знання іноземної мови визнається престижним і в якому існує здорова конкуренція;

в) сприяти самостійній роботі учнів через їх участь у конференціях з країнознавства та конференціях за фахом з використанням іноземної мови, з тим, щоб вони усвідомили, що знання іноземної мови дає їм змогу йти в ногу з останніми досягненнями науки, професії та життя в цілому [16, с. 89].

На цьому етапі дуже важливу роль відіграють особистість, загальна і професійна культура та педагогічна майстерність викладача. Викладач здатен сформулювати відповідні цілі та мотивації навчання, задати тон, вказати напрямок навчального процесу та визначити індивідуальну траєкторію навчання для кожного учня. Вчитель є найважливішим учасником навчального процесу. Він організовує і спрямовує його. У сучасній методиці викладання значного поширення набув підхід, орієнтований на учня. Його суть полягає в тому, щоб передати якомога більше навчальної ініціативи учневі, створити партнерські стосунки між учителем та учнями під час уроків і максимально розкриття особистісного потенціалу учнів через специфічну організацію навчання. Основна роль вчителя, однак, полягає в управлінні процесом навчання, керуванні індивідуальними навчальними завданнями тощо. Особливість організації навчання іноземної мови полягає в тому, що навчання відбувається не рідною мовою, а мовою, що вивчається, засвоєння мови передбачає два завдання: засвоєння системи мови, оволодіння засобами для практичного використання в різних комунікативних ситуаціях. Успішність виконання цих завдань залежить від професійної підготовки викладача та його педагогічної майстерності.

Редько В та Полонська Т. вважають, що учнів потрібно зорієнтувати на спосіб пізнання, яке має безпосереднє відношення до оволодіння навичками XXI ст., сприяє навчанню протягом життя. Для формування мотивації на уроках

англійської мови варто використовувати різні методи та способи навчання – практичні, дидактичні, психосогімнастичні, пізнавальні, ситуаційні та інші [33, с. 63].

В різних наукових джерелах виділяють дві групи теорії мотивації: змістовну та професійну [23]. Іващенко О. зазначає, що змістовна теорія мотивації вивчає потреби людини, в її основі лежать саме ті потреби, без яких важко жити, людина почувається некомфортно, або навіть не може існувати, в залежності від виду потреб [18, с. 32]. Розрізняють такі види потреб:

- природні – їжа, вода, тепло;
- соціальні – спілкування, самореалізація, знання чи досвід.

До створення професійних теорій мотивації призвела реалізація того, що необхідно дослідити та розглянути численні поведінкові аспекти та параметри навколишнього середовища. Ця теорія поділяється на такі види:

- теорія очікувань (наявність активної потреби не є єдиною потрібною мотивацією учня для досягнення поставленої мети);
- теорія справедливості (уявлення людини про те, наскільки об'єктивно оцінений її внесок та старання порівняно з іншими);
- модель мотивації Портера-Лоулера (досягнуті результати залежать від зусиль, здібностей та характерних особливостей кожного індивіда) [17, с. 156].

Згідно теорії мотивації А. Маслоу, американського психолога, яка була викладена у 40-х роках XX століття, у людей часто виникають потреби, які можна об'єднати в групи ієрархії. Він виділив п'ять груп та, представив їх у вигляді піраміди (див. дод. А): фізіологічні, потреби безпеки (фізично та психологічно), соціальні, потреби у самоствердженні, самовираженні. Таким чином, потреби, які залишаються незадоволеними, спонукають до активних дій, а ті, які задоволені перестають бути мотивацією. Однак, на різні потреби можуть впливати різні ситуаційні фактори, що за теорією Маслоу не враховується [11, с. 15].

Дослідження таких педагогів, як О. В. Чепурна та О. Б. Шломенко, після вивчення теорії базисних потреб людини А. Маслоу, дозволили зробити висновок, що в процесі вивчення англійської мови актуалізуються такі види потреб: другий (захист і безпека), четвертий (потреба поваги) та п'ятий рівень потреб (самореалізація). Лише за умови, що учень почувається в безпеці та впевнено, він може пізнавати нове [31, с. 45].

При вивченні англійської мови надзвичайно важливою є взаємодія внутрішніх та зовнішніх чинників, які й формують мотивацію, при чому, внутрішні чинники мають перевагу над зовнішніми. За допомогою практичних завдань під час вивчення іноземної мови в учнів формується необхідність пізнавати нове, розширювати свій кругозір. На початковому етапі пізнавальна мотивація може забезпечуватися зовнішніми мотивами: ситуації, коли власні досягнення учнів стимулюють подальший інтерес до навчання, бажання відповідати вимогам батьків та викладачів, усвідомлення переваги над однокласниками, формування впевненості у своїх силах та наявність духу змагання [26].

Професійний інтерес та усвідомлення важливості практичних та теоретичних знань для майбутньої діяльності здобувача освіти є найбільш мотивуючим фактором. Для учнів є важливою особистість педагога, як його професійні, так і людські якості. Сучасні навчально-методичні комплекси таких видань, як «Oxford» та «Cambridge» пропонують метод моделювання ситуацій (рольові ситуації, соціально-статусні відносини, відносини спільної діяльності, де можна працювати в групах та ділитися власним досвідом та ситуації моральних відносин). На заняттях з англійської мови викладач може підбирати проблемні моделювання ситуацій відповідно до теми, яку зараз вивчають [42].

Учні старшого шкільного віку на сучасному етапі усвідомлюють себе інтегрованими в європейський простір, і обов'язок викладача на цьому етапі – забезпечити актуалізацію цих потреб.

На думку Дубрової О., одним з шляхів формування саме позитивної мотивації є застосування інтерактивних засобів навчання. Дослідниця дає

визначення поняттю інтерактивне навчання: «Інтерактивне навчання – це форма організації пізнавальної діяльності учнів, метою якої є створення комфортних умов навчання, за яких кожен із здобувачів освіти відчуває особисту успішність та розумові здібності» [15, с. 51]. Дуброва О. наголошує на демократичному стилі роботи педагога та продуману систему оцінювання, які є фактором пробудження інтересу учнів до навчання.

За О. Пометун, провідними інструментами та ознаками взаємодії між вчителем та учнями є: діалог, полілог, смислотворчість, миследіяльність, свобода вибору та створення ситуації вибору. Миследіяльність закладається не в передачі вчителем учням вже готових знань, а спонукає їх до самостійної пізнавальної діяльності. Смислотворчість базується на побудові нових знань учнями самостійно. Свобода вибору має на увазі саморегуляцію та активізацію власної поведінки, подолання труднощів та готовність самостійно діяти чи взаємодіяти з кимось [29, с. 54].

Відповідно до результатів досліджень використання інтерактивності на уроках англійської мови Дубрової О. та її колег, в учнів зросла мотивація та активність учнів до вивчення іноземної мови, вони засвоювали необхідні їм знання та вміння, в учнів виокремилось основне – досягання поставлених цілей та вони стали більш відповідальними. Також, педагоги розробили анкету «Ставлення до вивчення іноземної мови», що складалася з 9 питань, за результатами якої, спостерігались позитивні зміни, що свідчили про ефективність використання інтерактивних методів навчання на уроках англійської мови [15, с. 55].

Сьогоднішні молоді люди розглядають іноземні мови в першу чергу як засіб комунікації, а використання мови в професійній та науковій діяльності не є основною метою вивчення іноземних мов. Деякі респонденти вивчають мови з практичних міркувань: щоб знайти кращу роботу, зміцнити впевненість у собі, уникнути покарань і проблем, уникнути негативної оцінки через неможливість отримати диплом.

Переважна більшість учнів вважають, що найскладнішими діями в іноземній мові є аудіювання та говоріння [26]. Ці мовні дії вимагають оволодіння різними навичками, такими як розуміння вимови, чітка мова, реагування на зміст висловлювань інших тощо. Під час слухання ми повинні розрізняти окремі звуки, слова та речення, а також пристосовуватися до ритму мови та особливостей вимови носіїв мови. Ми повинні бути здатні реагувати на те, що чуємо, наприклад, розуміти інформацію, виконувати вказівки або відповідати на запитання. Коли ми говоримо, ми повинні чітко і зрозуміло висловлювати свої думки. Для цього ми повинні бути здатні вибирати відповідні слова, використовувати правильну граматику і вимову. Оволодіння цими навичками вимагає багато практики та взаємодії з мовою в реальних ситуаціях, щоб набутися впевненості та вправності в її використанні, що для багатьох може бути складним. Часто навички аудіювання та говоріння найкраще розвиваються, коли ми перебуваємо в реальному мовному середовищі та спілкуємося з носіями мови.

Складну проблему підвищення мотивації можна вирішити лише комплексно. Необхідно враховувати як зміст навчального матеріалу, так і методику викладання мови, а також психологічний компонент навчання. Найголовніше, щоб навчання було цікавим і корисним. Якщо хтось вважає вивчення мови захоплюючим процесом, то його мотивація до навчання буде більшою. Навпаки, якщо навчальний матеріал вважається важким і нудним, мотивація значно знижується. Щоб стимулювати навчання, варто використовувати інтерес учнів, вибираючи цікаві теми, пов'язані з реальним життям. Важливо сформувати позитивне ставлення до іноземних мов. Якщо людина перебуває серед людей, які високо цінують мову і розуміють важливість її вивчення, це підвищує її мотивацію до вивчення мови [20, с. 119].

Вчитель повинен подбати про те, щоб навчання викликало позитивні очікування: коли людина вірить, що може досягти своєї мети, вона більш мотивована. Учні повинні мати чіткі цілі та терміни: якщо мета сформульована правильно, людина знає, чого вона хоче досягти і за який час, тому може краще зосередитися на досягненні мети. Вчитель повинен давати чіткі та зрозумілі

вказівки. Він повинен вказати мету та очікувану користь кожного завдання, оскільки кількість годин, доступних для вивчення мови, обмежена, тому при виборі навчального матеріалу та методів навчання слід дотримуватися принципу доцільності [19, с. 252].

Учні старших класів також повинні добре розуміти, як буде оцінюватися їхній прогрес у вивченні іноземної мови. Тому вчитель має подбати про те, щоб критерії оцінки знань і навичок учнів були чіткими, зрозумілими та справедливими, а також відповідали загальній меті та конкретним завданням вивчення предмета. Ці критерії повинні бути зазначені в робочому плані курсу та навчальному матеріалі, щоб вони були відомі заздалегідь. Після кожного заняття вчитель повинен надавати зворотний зв'язок, що містить аналіз помилок, але водночас підкреслює позитивні елементи. Він повинен подбати про те, щоб учні відчували свій прогрес і успіхи, сприймали свої помилки як природну частину навчання, через яку не варто надто сумувати, а використовувати їх виключно як досвід [5, с. 54]. Почуття розвитку, вдосконалення, прогресу, задоволення від досягнення цілей може підвищити мотивацію до вивчення мови.

Вчитель – це людина, яка може допомогти учням старших класів подолати непродуктивні стереотипні уявлення та замінити їх позитивними уявленнями, зосередившись на конкретних цілях і майбутніх змінах, позитивних уявленнях, визнаючи навіть найменші успіхи і стимулюючи подальший розвиток. Підтримка регулярності є важливою умовою для збереження мотивації учнів до вивчення мови [4, с. 67].

Безлюдна В. зазначає, що регулярні дії допомагають підтримувати мотивацію, оскільки людина бачить результати своїх зусиль. У цьому контексті важливу роль відіграють самодисципліна та наполегливість, оскільки мова є навичкою, і, незалежно від того, наскільки досвідченим є викладач, основну роботу повинен виконувати той, хто вивчає мову. Отримавши необхідні знання, учні повинні зрозуміти, як застосовувати їх на практиці, а потім автоматизувати, поступово відпрацьовуючи свої навички. Для цього потрібні час, концентрація і певна сила волі. Людина, яка здатна мотивувати себе до навчання і досягнення

своїх цілей, буде на сто відсотків більш мотивованою, оскільки оволодіння новими навичками допоможе їй зрозуміти, що вона здатна на щось нове. Це закон перетворення кількості в якість – розвиток відбувається шляхом накопичення кількісних змін, що призводить до раптового переходу в нову якість [3, с. 32].

Звичайно, багато що залежить від особистості та професійної підготовки вчителя, а також від того, чи володіє він сучасними методами викладання іноземних мов. Водночас необхідно враховувати індивідуальні особливості, важливі мотивації учнів, а також підтримувати та розвивати когнітивні та комунікативні мотивації, які визначають прагнення учнів до набуття знань, а потім до їхнього обміну з однокласниками. При виборі навчального матеріалу в першу чергу слід враховувати, що він повинен бути доступним і відповідати існуючому рівню знань. Якщо він занадто складний, це може викликати нервозність, неприємні відчуття, порівняння себе з оточенням, а отже, стрес і зниження мотивації. Якщо він занадто легкий, це може викликати нудьгу і також зниження мотивації [35, с. 234].

Отже, формування позитивної мотивації до оволодіння англійською мовою учнів старших класів можливо за допомогою активних методів навчання, створення відчуття успіху, конкурентного характеру уроків та їх комунікативній спрямованості, організації навчального процесу (вибору навчальних матеріалів, критеріїв оцінювання та зворотного зв'язку від викладача), використанню інноваційних методів навчання.

Система мотивації особистості складається з багатьох компонентів: потреб, інтересів, переконань, установок, амбіцій, зв'язків, орієнтації. Як бачимо, головним компонентом, що визначає особливості інших людей, є потреби особистості, які потім перетворюються на конкретні мотивації. Всі ці елементи разом відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні особистості: вони стимулюють її діяльність, визначають її орієнтацію, і завдяки цьому людина складає конкретний життєвий план. Цей план може мати різний ступінь точності в складних і різноманітних діях особистої сфери.

На рівні старшої школи навчання стає провідною діяльністю учня. Цей період характеризується тісною взаємодією професійних і шкільних інтересів, а також взаємопроникненням соціальних і когнітивних мотивацій. Пріоритетними є мотивації, пов'язані з особистісним розвитком і підготовкою до самостійного життя [30]. Дуже важливо навчитися стимулювати розвиток мотиваційної сфери за допомогою низки добре відпрацьованих психологічних технік. Т. Полонська вважає, що загальний зміст розвитку шкільної мотивації учнів старшої школи полягає в тому, щоб негативне та байдуже ставлення учнів до навчання перетворити на активне, свідоме, відповідальне, тобто позитивне ставлення, де предметом навчання є всі складові мотиваційної сфери та всі аспекти навчальної здатності [28, с.36]. Стимулювання навчальної та пізнавальної діяльності учнів у сучасному розумінні цього терміна означає, що їх потрібно мотивувати, спонукати, заохочувати до активної навчальної та пізнавальної діяльності. Оскільки зовнішні фактори є справжньою мотивацією до діяльності лише тоді, коли потреба зустрічається з можливістю її задоволення, мотивація вимагає особливих зусиль з боку вчителя з метою того, щоб учень усвідомив і зрозумів об'єктивне значення зовнішніх факторів та надав їм особисте значення [36, с. 45].

Навчальна діяльність стимулюється ієрархією мотивацій, де основними мотиваціями можуть бути внутрішні мотивації, пов'язані зі змістом і виконанням діяльності, або соціальні мотивації, пов'язані з позицією індивіда в системі соціальних відносин. Водночас взаємодіючі потреби та мотивації розвиваються з віком. Отже, при аналізі мотивацій навчальної діяльності слід не тільки ідентифікувати домінуючу мотивацію, але й враховувати загальну структуру мотиваційної сфери індивіда.

Підсумовуючи, можна сказати, що учні старших класів потребують психологічних та педагогічних умов, які позитивно впливають на мотивацію до вивчення іноземних мов і сприяють успіхам: особистий інтерес і, отже, усвідомлення практичного та теоретичного значення знань, що здобуваються, для життя в цілому. Педагог, його або її особистісні риси, методична підготовка усвідомлення цілей, які ставлять перед собою учні під час вивчення іноземної

мови, комунікабельність, відкритість, емпатія, некерівна організація навчального процесу, емоційність викладання сприяють кращому засвоєнню знань.

Висновки до розділу 1

Мотивація — це внутрішня система стимулів, яка визначає напрямок, інтенсивність і послідовність навчальних дій учня. Вона стає особливо важливою для учнів старшої школи, оскільки саме в цьому віці формується професійна самосвідомість і зростає потреба в автономії, самоповазі та усвідомленні власних цілей. У психології мотивація розглядається як сукупність потреб, інтересів, цінностей, емоцій, очікувань та зовнішніх впливів, які визначають, чому і як учень навчається. У старшій школі мотивація стає більш свідомою, вибірковою та пов'язаною з майбутніми життєвими шляхами.

Основні типи мотивації в навчальній діяльності учнів старшої школи:

1. Внутрішня мотивація. Пов'язана з інтересом до самого процесу навчання. Учень навчається, тому що йому цікаво, він отримує задоволення від вивчення нового і інтелектуальних зусиль.

2. Зовнішня мотивація. Викликана зовнішніми стимулами: оцінками, похвалою, вимогами батьків, перспективою вступу до вищого навчального закладу.

3. Когнітивна мотивація. Націлена на набуття знань і розвиток інтелектуальних навичок. Особливо важлива для старшокласників, які готуються до незалежного мультіпредметного тестування (НМТ) або мають сильні академічні інтереси.

4. Соціальна мотивація. Пов'язана з потребою займати певний статус у групі, відповідати очікуванням значущих дорослих і бути успішним у колективі.

5. Кар'єрна мотивація. Формується у зв'язку з майбутньою професією. Учень вчиться, тому що бачить зв'язок між предметом і своєю кар'єрою.

6. Позитивна мотивація. Базується на інтересі, успіху, задоволенні та бажанні досягти високих результатів.

7. Негативна мотивація. Базується на страху покарання, уникненні невдач та тривозі щодо оцінок.

8. Свідома мотивація. Учень чітко розуміє свої цілі і може пояснити, чому він навчається.

9. Несвідома мотивація. Поведінка визначається звичками, емоціями та впливом однолітків, але без чіткого розуміння причин.

Особливості мотивації учнів старшої школи: зростання ролі самооцінки та самоповаги, зростання важливості вибору професії, потреба в незалежності та визнанні, чутливість до справедливості та партнерської взаємодії, бажання практичного значення знань.

Щоб ефективно мотивувати учнів до вивчення іноземної мови, необхідно поєднувати зовнішні та внутрішні фактори. Зовнішня мотивація корисна для набуття та підтримання дисципліни, але саме внутрішня мотивація гарантує повноцінне та довгострокове вивчення мови.

Вчителі повинні створити умови, в яких зовнішні стимули поступово перетворюються на внутрішні завдяки інтересу до культури, самостійності в навчанні та усвідомленню практичної цінності мовних навичок.

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ДО ОВОЛОДІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

2.1 Аналіз ефективності форм та методів формування позитивної мотивації до оволодіння англійською мовою у старшій школі

Підлітковий вік є складним періодом: фізичні зміни, що відбуваються в організмі, призводять до незвичайних відчуттів і переживань, підсвідомої тривоги і неприємних емоцій, що створюють напругу. Підлітковий вік характеризується прагненням визнання і незалежності, як у навчанні, так і в інтересах. Однолітки мають великий вплив на розвиток підлітків, оскільки в цьому віці змінюються орієнтири, і відносини стають основною рушійною силою. Мотивація в цьому віці відбувається через соціальне навчання, яке базується на здатності бачити основні особливості поведінки або ситуації інших людей, запам'ятовувати соціально прийнятну поведінку, чекати на винагороду, розвивати внутрішню мотивацію для набуття певної навички та використовувати порівняльну інформацію про успіхи та невдачі інших людей.

Основним завданням мотивації навчальної діяльності в підлітковому віці є забезпечення розвитку внутрішньої позиції старших школярів як дорослих, відповідальних за себе та інших [35, с. 127]. На початку підліткового віку найважливішими потребами є самореалізація, самовираження та пошук сенсу життя. На основі мотивації до розвитку відбуваються важливі зміни в змісті та співвідношенні основних рушійних сил.

Учні старшої школи не тільки пізнають навколишній світ, а й формують власні погляди на мораль і світ, намагаються самостійно вирішувати різні проблеми. Їхній світогляд впливає на формування стабільної ієрархічної шкали цінностей, яка визначає їхні думки та переконання, керує їхніми бажаннями, перетворює їх на мотивацію до дії та спонукає до самоусвідомлення, самовдосконалення та самовизначення [32, с. 178]. Таким чином, всебічне, мотивоване навчання та виховання забезпечують розумовий та особистісний

розвиток дітей молодшого шкільного віку, підлітків та учнів середньої школи. Розвиток особистості складається з розвитку самоусвідомлення, мотивації та цілеспрямованості. Навчальна діяльність учнів може бути підпорядкована процесу, результату, оцінці вчителя та запобіганню проблем, що визначають цілі, зміст та результати. Згідно з дослідженими джерелами, ефективність навчання в основному пов'язана з орієнтацією особистості на процес і результат, в набагато меншій мірі з орієнтацією на оцінку вчителя і майже не залежить від орієнтації на запобігання проблемам. Домінуюча мотивація та домінуюче значення розвитку процесу є критерієм успіху в житті. Навчальна діяльність, як і будь-яка інша діяльність, спрямована на досягнення певних цілей [38].

Загальна мета навчальної діяльності та мета учня не є однаковими. Загальна мета є об'єктивною та логічною, тоді як особиста мета є психологічною. У навчальній діяльності, на відміну від науково-когнітивної діяльності, вирішення проблеми пов'язане не з метою діяльності, а з засобами. Якщо деякі учні вважають, що метою їхньої діяльності є вирішення проблем, а не навчання тому, як їх вирішувати, і вчителі не наголошують на цьому аспекті, це означає, що вони не сформували мотивацію до діяльності. Знання, отримані учнями в школі, можуть бути лише засобами для досягнення інших цілей (отримання диплома, уникнення покарання, отримання похвали тощо). У цьому випадку їх не мотивує інтерес, цікавість, бажання здобути знання, навички та вміння або ентузіазм до навчального процесу як результат навчання [8, с. 123].

Згідно з цією мотивацією, навчання є одним із способів засвоєння культурних цінностей і досягнення життєвої мети. Таке ставлення дає учням сили для подолання труднощів, терпіння і витривалості. Однак, якщо це ставлення не підкріплене іншими мотивами в процесі навчання, не можна очікувати максимальних результатів, оскільки учень цікавиться не самою діяльністю, а мотивами, тісно пов'язаними з нею (визнання в певному середовищі, шлях до особистого благополуччя тощо), тільки мотивації, пов'язані з навчальною діяльністю – навчальні цілі (задоволення цікавості, набуття знань, розширення

кругозору), навчальний процес (розумова діяльність, усвідомлення своїх здібностей тощо) [32, с. 130].

Мотивація до навчання може бути когнітивною (пов'язаною із змістом навчальної діяльності та її виконанням) і соціальною (пов'язаною із взаємодією учня з іншими людьми).

Ефективність навчання залежить головним чином від орієнтації особистості на процес і результат, в набагато меншій мірі від оцінки вчителя і майже зовсім не залежить від орієнтації на уникнення проблем.

М. Солдатенко вважає, що на мотивацію до навчання впливає низка конкретних факторів, пов'язаних з певною діяльністю. По-перше, на неї впливають навчальні заклади та система освіти як така. По-друге, на неї впливає організація навчального процесу. По-третє, важливими є індивідуальні характеристики учня, тобто його вік, стать, рівень розумового розвитку, самооцінка, здібності, потреби тощо. По-четверте, мотивацію визначають індивідуальні характеристики вчителя, його методи роботи та ставлення до учнів і професії [36, с. 86].

Сошина Ю. виділяє чотири мотиваційні орієнтації:

- орієнтація на процес,
- орієнтація на результат,
- орієнтація на вчителя,
- орієнтація на «уникнення проблем» [38, с. 532].

Можливість проявити самостійність та ініціативність у процесі навчання є важливою умовою для того, щоб учні виявляли інтерес до змісту та самого навчального процесу. Найважливішим фактором формування стійкого інтересу до навчання є питання та завдання, що вимагають активного дослідження. Під час формування мотивації відкриваються нові можливості, і тому тільки в цьому процесі можна дійсно вивчати та діагностувати мотивацію. Формування вважається доцільним, якщо дослідник порівнює досягнуті результати з вихідним рівнем, попереднім рівнем та запланованими цілями. Важливо, щоб під час організації навчання та формування мотивації уникати спрощеного підходу.

Якщо педагог помічає зниження мотивації до навчання, він повинен визначити причини та вжити коригувальних заходів [23].

Мотивація до навчання може бути спорадичною, коли мотивація пов'язана з необхідністю виявити та продемонструвати конкретні знання, здібності та навички в певній ситуації (підсумковий іспит, екзамен). Це зовнішні мотивації, оскільки вони не стосуються глибших основ особистості (отримання винагороди, уникнення покарання тощо). Мотивація також може бути особистою, обумовленою потребою учня в саморозвитку, досягненні духовних, ідеальних цілей, його духовним, моральним та інтелектуальним розвитком.

Відповідна (релевантна) мотивація базується на інтересах особистості, здібностях і навичках, а також має тісний зв'язок з процесом їх набуття. Найбільш відповідною мотивацією для навчання є когнітивний інтерес. Часто важливою є також соціальна мотивація.

Мотивація до навчання є різноманітною за змістом і динамічними характеристиками. Основними динамічними параметрами мотивації є стабільність (учень залишається зацікавленим у навчанні навіть за несприятливих зовнішніх обставин та перешкод, не може існувати без навчання, а його навчальна діяльність є надзвичайно продуктивною як за нормальних, так і за екстремальних умов) та форма (емоційний забарвлення), яка може бути позитивною або негативною. Прояви мотивації виражаються також у таких показниках, як сила, експресивність, швидкість тощо. Ці показники можна побачити у часі, який учень витрачає на виконання завдань, у кількості завдань, виконаних під впливом тієї чи іншої мотивації, тощо. Переважання мотивації, орієнтованої на процес і результат, надає особливої стабільності структурі мотивації і становить її змістовний тип та «активне» ядро [8, с. 49].

Мотивація навчальної діяльності має такі функції, як заохочення, організація та інтерпретація, з яких найважливішою є функція інтерпретації, оскільки вона надає сенс і значення навчальній діяльності та визначає характер двох інших функцій. У процесі навчання змінюється тип мобілізації навчання. Спочатку активується когнітивна мобілізація навчання, потім вона стає

домінуючою, автономною і, нарешті, реалізованою. Передумовою для її створення є організація та визначення навчальної діяльності. Мотивація є найбільш ефективною, коли вона зосереджена на методах, а не на результатах [7, с. 50].

Високий рівень когнітивного розвитку є найважливішою передумовою для реалізації існуючої мотивації підлітка та розвитку позитивної мотивації в навчальній діяльності. Водночас існує взаємозв'язок між високим рівнем когнітивного розвитку та позитивними мотиваційними тенденціями, і навпаки.

Мотивація до навчання опосередковано відображається в рівні фактичної ефективності навчальних заходів: в показниках успішності в навчанні, відвідуваності та підготовленості учнів до навчальних заходів.

Вчені З. Дьорней та К. Чізер розповідають про ключові сфери, в яких вчитель може впливати на мотивацію учнів:

- будьте максимально толерантними та чутливими;
- намагайтеся поводитися природно;
- подавайте гарний приклад
- будьте відданими та вмотивованими;
- використовуйте в класі гумор, посмішки та сміх;
- створюйте приємну, спокійну та безпечну атмосферу в класі;
- давайте чіткі інструкції;
- вказуйте мету та переваги кожного завдання;
- ставтеся до кожного учня як до особистості;
- давайте позитивний зворотній зв'язок і хваліть;
- переконайтеся, що учні відчувають, що вони здатні виконати завдання;
- прийняття помилок - вони є нормальним явищем у процесі навчання;
- обирайте цікаві завдання та теми;
- пропонуйте вибір матеріалів та видів діяльності під час уроку;
- використовуйте інтереси учнів, а не тести та оцінки для заохочення до навчання;
- перетворюйте завдання на виклики, щоб залучити учнів [58].

Для підвищення різних видів мотивації можна використовувати евристичні методи навчання. Термін «евристичне навчання» є новим у педагогіці, тому не має чіткого визначення. Його трактують як тип навчання, метод або технологію, що сприяє творчому розвитку того, хто навчається. Особливість евристичного навчання полягає в тому, що учень має можливість порівнювати власні освітні продукти з культурно-історичними досягненнями людства, які закріплені в освітніх стандартах. Евристична діяльність тісно пов'язана з творчою діяльністю, але є набагато ширшим поняттям. В евристичному навчанні учні часто опиняються в ситуації, коли немає ні правильного рішення проблеми, ні однозначної відповіді. Така ситуація дозволяє їм вирішити проблему, знайти невідоме і «уявити» його, щоб зрозуміти процес, який привів їх до цієї ситуації [29, с. 134].

Педагогічна цінність евристики проявляється в організації евристичного навчання. В евристичному навчанні викладачі та учні часто опиняються в ситуації, коли вони не можуть відповісти на питання, коли проблема, яку потрібно вирішити, чітко не визначена. Така ситуація слугує основою для вирішення проблеми, що виникла, шляхом «уяви» отриманого незнання, переведення його в знання про незнання і здійснення процесу, що призвів до цієї ситуації. Такий підхід є психологічно складним для учнів, які звикли до збільшення обсягу знань про інформацію, але в процесі кількісного збільшення набутого незнання цей зміст починає сприйматися ними як зміст освіти, а не як її відсутність. В евристики, навпаки: учень отримує знання про те, чого він ще не знає.

Евристичний метод навчання – це організація активного пошуку розв'язання пізнавальних завдань, поставлених у процесі навчання або сформульованих самостійно під керівництвом викладача чи на основі евристичних інструкцій і програм. У цьому випадку процес мислення стає продуктивним, але він завжди контролюється і спрямовується самими учнями або вчителем. Евристичний метод необхідний для поступової підготовки учнів до самостійного вирішення проблем. Ефективність евристичного навчання

полягає в тому, що воно посилює роль автономії та ініціативи в процесі навчання, створює позитивну внутрішню мотивацію в пошуку рішень проблем, розвиває творчий підхід до вирішення проблем, застосовує набуті навички та знання в нових і неформальних ситуаціях, зміцнює міжособистісні відносини в організації під час групової роботи; учні підвищують свою впевненість у собі [16, с. 255].

Індуктивний метод – це евристичний метод навчання, в якому загальний висновок або теорія робиться на основі конкретних прикладів або спостережень. Цей метод заохочує учнів спостерігати, аналізувати і робити висновки з прикладів або спостережень. Цей метод допомагає їм розвивати навички критичного мислення і робити логічні висновки на основі доказів. Школярам можна дати конкретні приклади або випадки з теми і попросити їх зробити загальні висновки або теорії.

Метод редукції – це евристичний метод навчання, в якому складні концепції або проблеми розбиваються на менші, керовані частини. Цей підхід допомагає учням зрозуміти, як різні елементи пов'язані між собою і утворюють єдине ціле. У методі редукції вони знайомляться зі складною проблемою або концепцією, а потім розбивають її на менші частини. Ці частини аналізуються і розуміються окремо, а потім знову з'єднуються в єдине ціле. Цей процес допомагає учням краще зрозуміти проблему або концепцію, коли вони бачать, як кожна частина робить внесок у загальне рішення.

Метод редукції можна використовувати в різних дисциплінах. Учні можна представити складну систему або процес і попросити їх розбити його на окремі компоненти. Потім вони можуть проаналізувати кожен компонент, щоб краще зрозуміти, як він працює, і знову зібрати його, щоб зрозуміти систему або процес в цілому. Метод редукції є потужним інструментом для розвитку навичок аналізу та вирішення проблем.

Конструктивні методи є важливою частиною евристичного підходу до навчання. Вони покликані допомогти учням розвинути своє розуміння теми, заохочуючи їх активно взаємодіяти з матеріалом і формувати своє розуміння. Існує кілька типів конструктивних методів, зокрема:

- *концептуальне мапування* передбачає створення візуального представлення взаємозв'язків між різними поняттями або ідеями. Учні можуть використовувати цей метод, щоб впорядкувати і пов'язати своє розуміння теми;

- *проблемно-орієнтоване навчання*. У цьому підході учням представляють реальну життєву проблему або сценарій і просять вирішити її, використовуючи знання та навички, які вони засвоїли. Це допомагає їм розвивати свої навички вирішення проблем і застосовувати вивчене на практиці;

- *проектне навчання*. При цьому підході учні працюють над довгостроковим проектом, в якому вони повинні застосувати отримані знання в реальному світі. Цей метод допомагає їм краще зрозуміти тему та співпрацювати з однолітками;

- *навчання, засноване на дослідженні*, заохочує учнів ставити запитання і самотійно досліджувати тему. Вчителі забезпечують керівництво та підтримку і зосереджуються на навчанні та дослідженнях під керівництвом учнів;

- *у навчанні, заснованому на відкриттях*, учні отримують проблему або виклик, які вони мають дослідити та вирішити самотійно. Цей метод може ефективно розвивати критичне мислення та навички вирішення проблем.

Конструктивістські методи є ефективними, оскільки вони заохочують учнів до активної участі в навчанні та розвитку глибшого розуміння теми через практичне дослідження та вирішення проблем.

Евристичний метод локального пошуку передбачає пошук рішень у межах заданого набору правил або обмежень. Цей метод широко використовується в інформатиці та штучному інтелекті, але також може застосовуватися в освіті.

Метод евристичних запитань полягає в тому, що учням ставлять 7 базових запитань, які слугують для отримання додаткової інформації про факт чи об'єкт, ставлять нові запитання та стимулюють мислення. При використанні цього методу необхідно дотримуватися наступних правил: Питання повинні бути стимулюючими і не повинні вказувати, як вирішити проблему; питання повинні містити мінімум інформації. При формулюванні питань слід звертати увагу на

логічну послідовність, зацікавленість у формулюванні та чергування питань, які стимулюють інтуїтивне та логічне мислення. За допомогою цього методу вчитель заохочує критичне мислення та розширює знання учнів.

Метод мозкового штурму стимулює колективну діяльність учнів. Цей метод складається з двох етапів (формулювання та аналіз гіпотез); забороняється критикувати гіпотези словами і жестами, тому всі гіпотези, в тому числі необґрунтовані або парадоксальні, записуються; на другому етапі відсіваються необґрунтовані версії; якщо рішення не знайдено за допомогою цього методу, учням пропонується модифікований варіант проблеми.

Дусавецький О. пропонує метод дослідження, що складається з семи частин, виходячи з припущення, що здатність людей до обробки інформації обмежена [16, с. 88]. Стратегічна частина складається з семи кроків: від аналізу проблемної ситуації до вибору раціонального рішення та його реалізації. Тактична частина включає застосування декількох методів, які можуть бути використані на різних етапах. У методі морфологічного аналізу створюється таблиця, що містить всі можливі варіанти вирішення проблемної ситуації.

Евристична дискусія характеризується наступними особливостями: Знання необхідно здобувати самостійно, вони не пропонуються в готовому вигляді; вчитель не дає готової інформації, а пропонує шукати її різними шляхами; учні самостійно роблять висновки та узагальнення під керівництвом вчителя. Евристична дискусія – це двосторонній процес, і вчитель повинен діяти тактовно, не відкидаючи відразу неправильну відповідь, а спрямовуючи учнів до правильної відповіді за допомогою навідних запитань. Цей метод не використовується під час викладання складного матеріалу або коли не вистачає часу на розгляд конкретної, часто об'ємної теми.

Метод імітаційної гри допомагає підготувати учнів до роботи, пов'язаної з навчальним процесом. Його можна розглядати як активізацію особистості учня. Багато авторів підкреслюють, що суть імітаційної гри полягає у творчій діяльності учасників, які повинні знайти проблему і шляхи її вирішення. Непередбачуваність імітаційної гри робить її особливим засобом пізнавальної

діяльності. Більше того, імітаційна гра може відігравати особливу роль у підвищенні пізнавального інтересу та полегшенні складного навчального процесу [82].

Для вивчення мотивації учнів вчитель може використовувати такі методи:

- спостереження за поведінкою учнів у навчальний та позаурочний час;
- спостереження за навчальною, громадською, організаційною та іншою діяльністю учнів під час уроків і в позаурочний час, за характером спілкування учнів. Результати цих спостережень фіксуються в учнівських щоденниках та педагогічних характеристиках;
- використання спеціально підібраних (експериментальних) педагогічних ситуацій в природному перебігу навчального процесу (письмові контрольні роботи, робота вчителя в класі під час уроку тощо);
- індивідуальна бесіда з учнем про мотивацію, зміст і мету навчання;
- анкетування для з'ясування ставлення учнів до навчання [23].

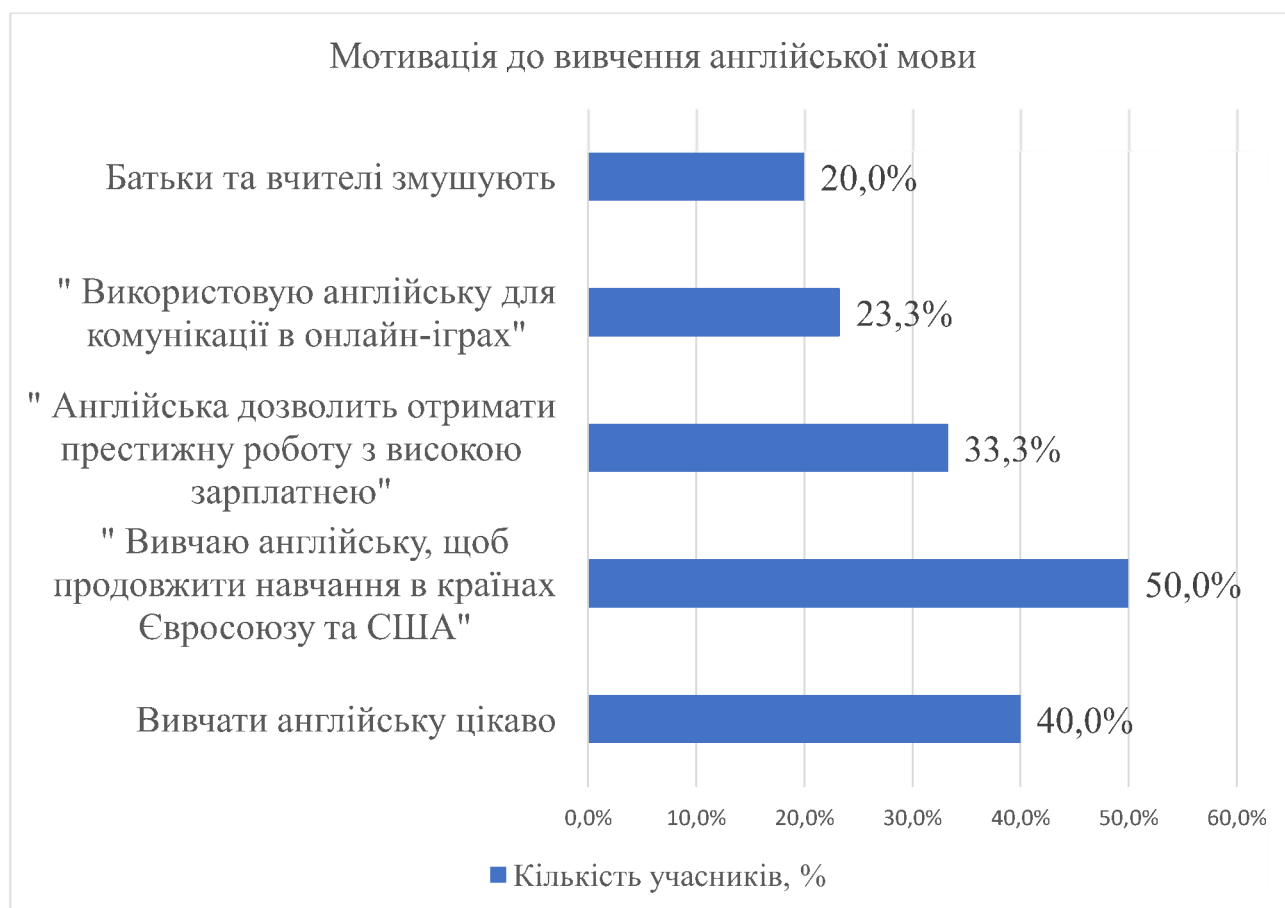
Таким чином, мотивація є важливим компонентом психологічної структури особистості.

Мотиваційні чинники є рушійною силою навчання і визначають характер або індивідуальні особливості навчання. Бажання вчитися, здобувати знання залежить від багатьох обставин, але корисно враховувати той факт, що, хоча велике значення надається мотиву вибору як вихідній характеристиці, необхідно також дивитися як на ретроспективу (історію) цього вибору, так і на його перспективу, тобто передбачати можливий розвиток подій.

Для того, щоб правильно організувати та управляти навчальним процесом, необхідно діагностувати їхню мотивацію до навчання за допомогою анкетування, інтерв'ю та опитувань, які допомагають визначити рівень мотивації та організувати роботу над правильною мотивацією до навчальної діяльності. Методики, які надають інформацію про спрямованість мотивації людини – на успіх, досягнення та уникнення невдач – є досить поширеними.

У нашому дослідженні була використана Методика діагностики структури навчальної мотивації школяра (Н.П. Фетискин, В. В. Козлов) При використанні цього опитувальника серед учнів школи можна визначити, які фактори мотивації вони вважають важливими для свого навчання [13]. Також, загальна методика «Мотивація до успіху і страх невдачі» А.А. Реана спрямована на діагностику мотивації до успіху та уникнення невдач [24].

В дослідженні прийняли участь 30 учнів 10-А класу ліцею № 144 ім. Г. Ващенко у м. Києві – старші підлітки віком 15 – 16 років, середній вік – 15,5 років, 18 дівчат й 12 хлопців. Було проведено опитування щодо їхньої зацікавленості у вивченні англійської мови, результати якого представлено на малюнку 2.1.

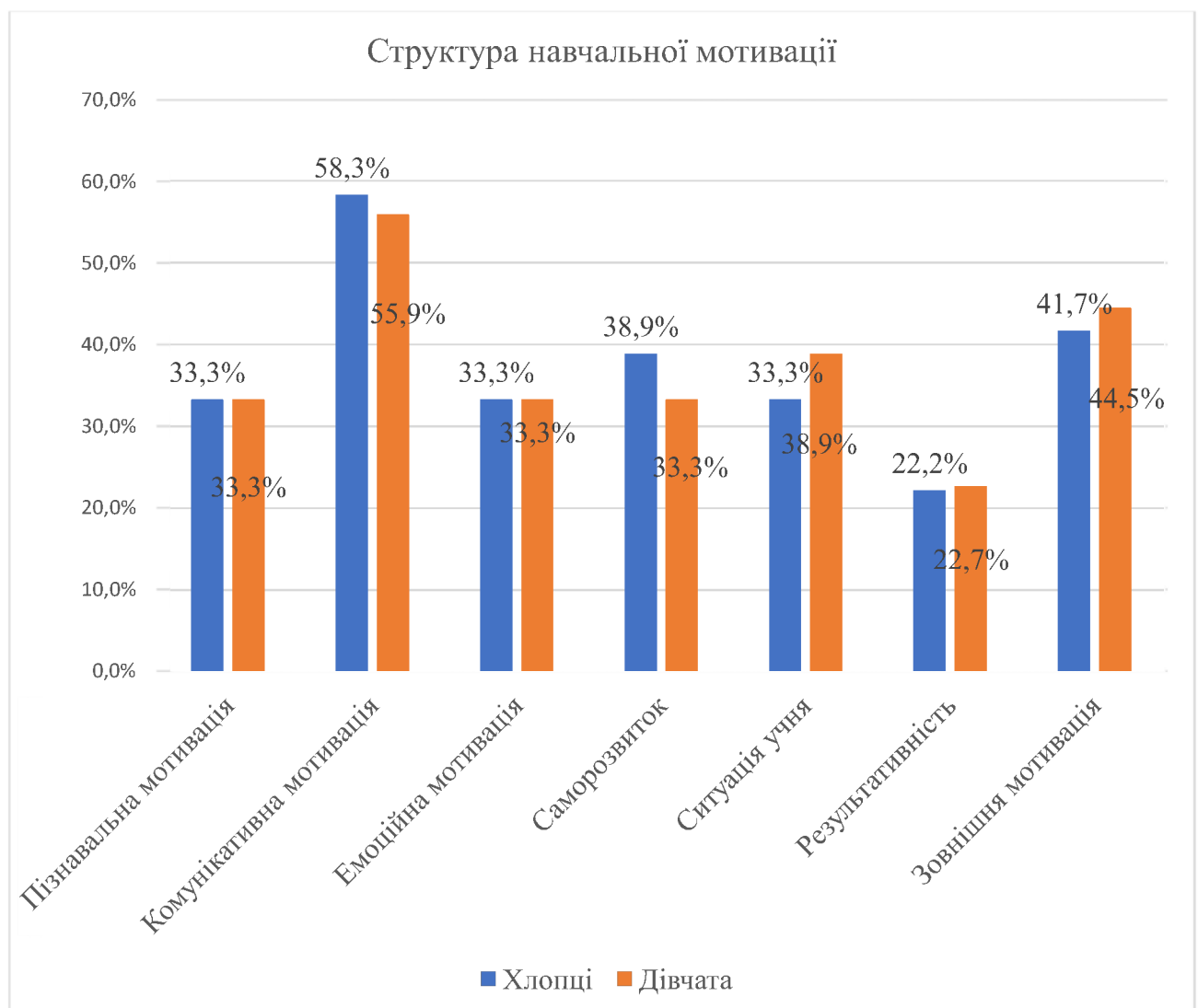

Мал. 2.1 Мотивація до вивчення англійської мови учнями старшої школи

Тож, як можна бачити, для половини старших школярів ліцею № 144 ім. Г. Ващенко у м. Києві, які прийняли участь у дослідженні провідною мотивацією у вивченні англійської мови є перспектива подальшого навчання у закладах освіти

за кордоном, в англомовних країнах. 40% учасників дослідження зазначили, що їм цікаво вивчати англійську. Варто звернути увагу на той факт, що кожен третій учасник дослідження планує отримати престижну роботу завдяки володінню іноземною мовою. Крім того, практично кожен четвертий учасник опитування (23,3%) зазначив, що використовує англійську як метод комунікації, зокрема, в онлайн-іграх. Однак, попри вивчення англійської мови з початкової школи (особливості освітньої програми ліцею), 20% старших школярів, які прийняли участь в опитуванні, відносяться до англійської як «шкільного предмету, якій потрібно вивчати, бо батьки й вчителі сваряться» (Дмитро К.), чи тому, що «треба отримати атестат» (Амелі Н.)

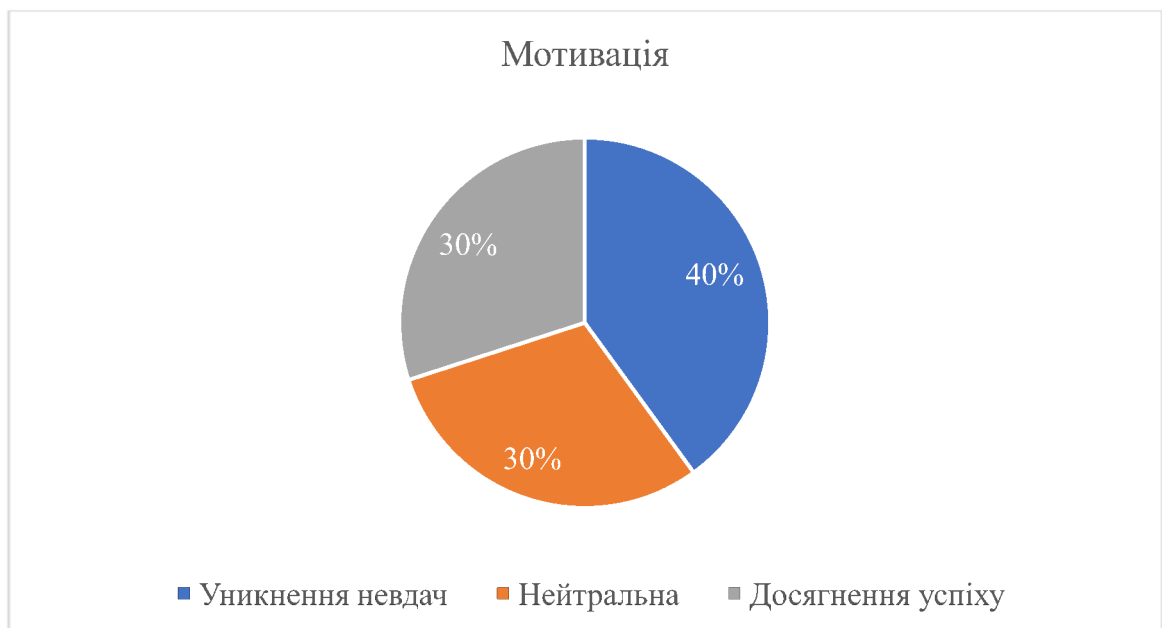
Результати діагностики структури навчальної мотивації школяра (Н.П. Фетискин, В. В. Козлов) представлені на мал. 2.2

Мал. 2.2. Структура навчальної мотивації учасників дослідження

Як можна констатувати, мотивація до спілкування домінує в структурі мотивації до навчання як у хлопців, так і у дівчат (58,3 % і 55,9 %), що можна пояснити особливостями підліткового віку, коли спілкування з однолітками відіграє домінуючу роль у житті. Зовнішня мотивація посідає друге місце в структурі мотивації до навчання серед учнів старших класів, які брали участь у дослідженні. Третє місце в структурі мотивації хлопців до навчання посідає особистісний розвиток (38,9 %), тоді як у дівчат – ситуація учня (38,9 %), але ці відмінності не є статистично значущими. Варто зазначити, що 22,2% хлопців і 22,7% дівчат навчаються в школі, щоб довести, що вони кращі за інших. Більше ніж третина – 11 учнів старшої школи, які прийняли участь в опитуванні усвідомлюють свою відповідальність і розуміють важливість освіти в сучасному світі, що свідчить про високий рівень свідомості цих учнів. Існують деякі відмінності між хлопцями та дівчатами щодо показників різних компонентів шкільної мотивації, але ці відмінності не є статистично значущими, що ми підтвердили за допомогою критерію Стюдента ($p > 0,1$).

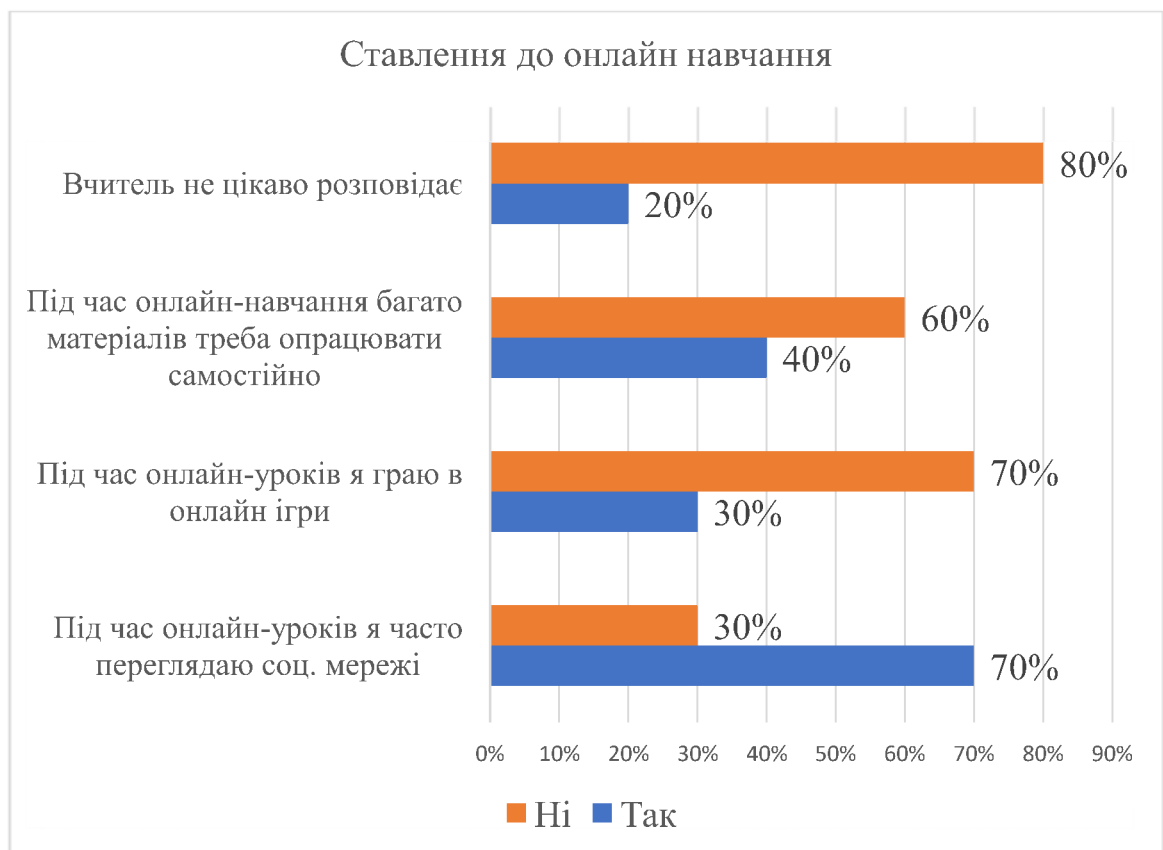
Визначення домінуючої мотивації під час навчання у старшій школі за методикою Реана. Результати представлено на мал. 2.3.

Мал. 2.3 Провідна мотивація учасників дослідження

Тож, визначено, що для 40% - 12 учнів старшої школи провідною у навчанні є мотивація уникнення невдачі, тобто «Задовільна оцінка, 5 чи 6 балів – то вже гарний результат, й можна приділити увагу більш цікавим справам, ніж навчання» (Єгор, Б.). 30% - 9 учасників мають мотивацію до навчання, яка в залежності від ситуації, може бути як позитивною, так і негативною – «Бувають моменти, коли хочеться отримати високу оцінку й я готова докласти максимум зусиль, а буває – аби щось поставили, щоб забути про це завдання» (Віка П.). Для 30% учасників дослідження – 9 старших школярів провідною мотивацією у навчанні є досягнення успіху: «Я витрачаю на навчання дуже багато часу, мені важливо мати відмінні оцінки за всіма предметами» (Даня В.).

Враховуючи особливості навчання в умовах воєнного стану також було проведено опитування, яке дозволяє визначити ставлення старшокласників до онлайн навчання, що представлено на мал. 2.4.

Мал. 2.4 Деякі аспекти ставлення старшокласників до онлайн-навчання

В результаті опитування учнів старших класів, 70% із них чесно зізналися, що під час онлайн-уроків переглядають соціальні мережі, 30% зазначили, що грають в цей час в онлайн-ігри, також, 40% учасників дослідження пожалілися на те, що забагато треба вивчити самому й 20% опитаних старшокласників зазначили, що їм не цікава подача навчального матеріалу. Всі ці фактори можуть негативно впливати на мотивацію до навчання.

Таким чином, розглянуті форми та методи формування позитивної мотивації до оволодіння англійською мовою у старшій школі, проаналізовані основні методики, за допомогою яких можна дослідити мотивацію учнів до навчання. Також було проведено опитування 30 учнів 10-А класу київського ліцею №144 ім. Г. Ващенка. Визначено основні мотиваційні фактори, що спонукають учнів старшої школи вивчати англійську, також досліджено структуру навчальної мотивації учасників й виявлено, що для 40% старшокласників, які прийняли участь в дослідженні провідною є мотивація уникнення невдачі, для 30% учасників важливо досягнення успіху, й ще 30% мають мотивацію до навчання, яка змінюється в різних ситуаціях. Також визначені деякі особливості онлайн навчання, що можуть негативно впливати на мотивацію до навчання.

2.2 Використання творчих та інтерактивних завдань для розвитку зовнішньої та внутрішньої мотивації під час навчального процесу

Мотивація може бути створена лише через зацікавлене навчання, в якому вчитель і учні є партнерами у спілкуванні. Зацікавлене навчання відбувається тоді, коли враховуються вікові та психологічні особливості учнів. Адже для кожної вікової групи характерний свій тип провідної діяльності. Згідно з сучасною віковою психологією, для учнів старшої школи провідною є пізнавальна та соціальна діяльність.

- **«Улюблені пісні»**

Вивченню англійської мови дуже сприяють улюблені пісні. Враховуючи особливості підліткового віку, коли комунікація з однолітками має дуже високе значення, знання слів популярного англомовного хіта може сприяти підвищенню авторитету та самооцінки старшого школяра.

Підручник з англійської не завжди охоплює відповідні теми, але уроки повинні бути не лише інформативними. Щоб справити враження на дітей, варто говорити про їхні хобі та самовираження. І музика може бути найпростішим способом достукатися до сердець учнів. Адже англомовні країни подарували світові не лише У. Шекспіра, а й Мадонну, Бйонсе, Lana Del Ray, Sabrina Carpenter та багатьох інших відомих виконавців. А наслідування улюбленого співака – важливий момент у соціалізації та самовираженні підлітка. Крім того, багато дітей починають вивчати англійську, щоб наспівувати пісні, дізнаватися останню інформацію про артиста тощо. Тому, щоб викликати в учнів інтерес до вивчення англійської мови, вчителі можуть використовувати такі види діяльності:

- переклад відомих пісень
- дописування пропущених слів
- пошук новин про зірку.

«Say Yes to Heaven» - пісня американської співачки та авторки пісень Лани Дель Рей [76]. Вона написала цю пісню разом із продюсером Ріком Новельсом у 2012 році для свого третього студійного альбому *Ultraviolence* (2014) і відтворила її для *Honeymoon* (2015) та *Lust for Life* (2017), але в кінцевому підсумку вона була вилучена з усіх трьох альбомів. Після витоку в Інтернет і вірусного поширення в TikTok, «Say Yes to Heaven» була випущена як сингл без попередньої реклами 19 травня 2023 року [86].

«Say Yes to Heaven» - це амбієнтна і меланхолійна балада про спробу оповідачки втекти зі своїм коханим. Критики високо оцінили її за аранжування та текст. Пісня досягла 54-го місця в американському чарті *Billboard Hot 100* і отримала золотий сертифікат від Асоціації звукозаписної індустрії Америки (RIAA). Вона досягла 18-го місця в чарті *Billboard Global 200*, увійшла в топ-10 і отримала сертифікати в декількох країнах. Амбієнт-музика – це жанр музики, в

якому на першому місці стоять тон і атмосфера, а не традиційна музична структура чи ритм. Амбієнт-музика часто звучить «спокійно» і не має композиції, ритму та/або структурованої мелодії, вона використовує текстурні шари звуку, які можуть бути приємними як для пасивного, так і для активного прослуховування, і сприяють відчуттю спокою або споглядання. Цей жанр викликає «атмосферне», «візуальне» або «ненав'язливе» враження [43]. Можуть бути включені природні звукові пейзажі, а в деяких творах використовуються тривалі або повторювані ноти, як у електронній музиці. Елементи, пов'язані з музикою нью-ейдж, такі інструменти, як фортепіано, струнні та флейта, можуть бути відтворені за допомогою синтезатора.

<https://youtu.be/MiAoetOXKcY?si=lv-E6SgaknhbeGQH>

Оригінал	Переклад
If you dance, I'll dance	Якщо ти танцюєш, я танцюватиму
And if you don't, I'll dance anyway	А якщо ні, я все одно танцюватиму
Give peace a chance	Дайте світу шанс
Let the fear you have fall away	Нехай страх, який у тебе є, зникне
I've got my eye on you	Я стежу за тобою
I've got my eye on you	Я стежу за тобою
Say yes to Heaven	Скажи "так" небесам
Say yes to me	Скажи "так" мені
Say yes to Heaven	Скажи "так" небесам
Say yes to	Скажи "так"

- **Використання дедукційної бесіди на уроці англійської мови в 10 класі.**

Тема: «Creativity and its importance in the modern world»(англ.)- «Креативність та її значення в сучасному світі» (укр.).

В даному випадку використовується евристична дедукційна бесіда, коли від загальних понять та визначень учні переходять до конкретних висновків, які стосуються особисто їх.

-Could you please tell us what, in your opinion, is the essence of creative activity? (англ.)- Скажіть, будь ласка, в чому, на Вашу думку, полягає сутність творчої діяльності? (укр.)

- How do you understand the statement: "Creativity is thinking in its highest form, which goes beyond what is needed to solve a problem by already known means"? (англ.)- Як Ви розумієте вислів : «Творчість- це мислення у його вищій формі, яке виходить за межі того, що потрібно для розв'язування задачі, що виникла, вже відомими способами»? (укр.)

- What manifestations of creativity do you know? (англ.)- Які прояви творчості вам відомі? (укр.)

- Do you think learning is a creative process?- Як вважаєте, навчання- це творчий процес? (укр.)

Motives and will play a significant role in unlocking a student's creative abilities and transforming them into creative activity. Therefore, the educational activity of higher education should always form and enrich the motives of the future specialist's creative activity. So, I propose to think together about how we can motivate students to be creative in their approach to tasks. (англ.) - Значну роль у розкритті творчих здібностей учня і перетворення їх на творчу діяльність відіграють мотиви і воля. Тому освітня діяльність завжди має предметне формувати і збагачувати мотиви творчої діяльності учня. Тож, пропоную разом подумати, яким чином можна мотивувати учня творчо підходити до виконання завдань? (укр.)

Answers:

- high marks;

- form tasks in the form of reflective essays;

-Give time to search for answers;

- create such conditions and ask such questions in the classroom and during assignments that the student answers not only standard questions: "Who? What?, How?", but also think about the answer "Why?"

- Listen to the student, even when the student is telling you something strange. Sometimes, perhaps in this way, a person's creativity is revealed and they find an extraordinary, creative solution;

- more interesting facts;

- references to creative people, such as Einstein, Tesla and others, whom many people considered eccentrics, but it was creativity that allowed them to make unique discoveries that influenced the history and development of the whole humanity (англ.)

Відповіді:

- високими оцінками;

- формувати завдання у вигляді есе- роздумів;

-давати час на пошук відповідей;

- на заняттях та при виконанні завдань створювати такі умови й задавати такі питання, аби учень відповідав не тільки на стандартні запитання: «Хто? Що?, Як?», а ще й замислювався над відповіддю «Чому?»

- слухати учня, навіть тоді, коли він\вона розповідає казна-що. Інколи, можливо в такий спосіб у людини проявляються творчі здібності, й вона знаходить неординарне, творче рішення;

- більше цікавих фактів;

- посилення на творчі особистості, такі, як Ейнштейн, Тесла та інші, яких багато людей вважали диваками, проте саме творчість дозволила створити унікальні відкриття, що вплинули на історію та розвиток всього людства.(укр.)

• Rhyming Riddles

1. Загадки розширюють словниковий запас. Англійські загадки дозволяють вивчити нові слова та вирази, які можуть стати в нагоді у повсякденному чи професійному житті. Це значна перевага, оскільки незнайомі слова найкраще запам'ятовуються в контексті, а загадки забезпечують саме це.

2. Покращення кількох навичок одночасно. Загадки допомагають зрозуміти нюанси англійської граматики та побудови речень загалом. Крім того, школярі можуть покращити свої навички читання, читаючи загадку самостійно, а також сприйняття на слух, коли її читає хтось інший.

3. Загальний саморозвиток. Розгадування загадок розвиває креативність, критичне та аналітичне мислення і допомагає підвищити самооцінку, оскільки кожна правильна відповідь буде для вас приємним досягненням.

4. Це весело. Вивчати англійську за допомогою загадок весело та цікаво, що робить процес навчання легшим та приємнішим. Також можна використовувати цей метод, коли проводите час з сім'єю або друзями.

Багато англійських загадок мають гумористичний підтекст, тому кумедні рішення обов'язково піднімуть настрій і заохотять до жвавого обговорення.

Загадка, головоломка та вікторина – це поняття, які в деяких аспектах перетинаються, але їх основна мета та спосіб застосування відрізняються. Загадка – це головоломка, яка описує ситуацію, що вимагає певного рішення, або містить питання, на яке потрібно відповісти. Загадка може складатися з одного слова, словосполучення або виразу. Загадки можуть бути логічними або гумористичними, а їхня основна мета – викликати цікавість або здивування.

Пазл – головоломка, що складається з окремих частин або елементів, які потрібно скласти разом, щоб сформувати цілісну картину або структуру. Складання пазлів, розгадування sudoku та інших головоломок – популярне заняття, яке розвиває моторику, логічне та просторове мислення. Вікторина – це інтелектуальна гра або тест, який складається з питань і відповідей і призначений для перевірки знань людини в певній галузі. Вікторина може бути розважальною або навчальною, її можна створювати та грати онлайн на спеціальних платформах.

Римовані загадки з відповідями – чудовий спосіб покращити розумову діяльність. Римовані загадки та відповіді – це загадки, які римуються, містять підказки, які мають опис відповіді, і рішення, яке зазвичай римується з самою підказкою. Загадки та віршики використовувалися протягом століть у різних

культурах для виховання та розвитку молодого розуму. Римувати слова досить складно, але, якщо додати сюди ще й загадку, і все стає ще складніше.

My children are many.

Our hair is yellow.

Tomorrow, we will be turned into daily sustenance for a fellow. (Wheat)

When it's time for me to come,

all the kids will run along,

back home to rest their heads,

on their pillows, in their soft beds. (The night)

I am sometimes round, but not so often.

I'm here every night, so I'm easily forgotten. (The moon)

Have me, and you won't worry, except maybe worrying about not having me. I rhyme with funny. (Money)

I cling to rocks all day and don't say much.

But, I hold a precious, lustrous secret in my clutch. (An oyster)

Після чого учням пропонується самотійно скласти такі загадки та розгадати їх.

- **Reduplication**

Мовні та словесні ігри відбуваються на різних рівнях мовної комунікації людей різного віку. Яскраві приклади гри слів ми можемо спостерігати в засобах масової інформації, в рекламі або в художній літературі; вони також є частиною повсякденного спілкування. Одним із варіантів гри слів є так звана редуплікація, тобто повторення двох або більше слів, які можуть бути пов'язані семантично (за значенням) або фонологічно (за звучанням).

Англійська мова, як жодна інша мова, має багатий потенціал для гри слів. Навіть самі англійці так часто і повсюдно використовують дублювання у своїй повсякденній мові, що вже не звертають уваги на незвичність цього явища. В англійській мові існує кілька типів редуплікації, розглянемо лише один з них: римовані сполуки.

Суть римованих сполук полягає в тому, що друге слово дублює перше, змінюючи лише початковий звук(и) слова, так що два слова утворюють повну

риму: shilly shally (коливатися), hanky panky (любовний зв'язок), fuddy-duddy (людина з застарілими поглядами). Важко встановити, коли римовані сполуки вперше з'явилися в англійській мові, оскільки вони, здається, завжди існували в розмовній мові. Можна лише зробити висновок, що використання римованих двовіршів процвітало в англійській художній літературі. Це збіглося з бумом літератури загалом і активним використанням розмовних форм у літературі зокрема: епоха Чосера, елизаветинська епоха, епоха романтизму. Використання римованих двовіршів різко зросло наприкінці ХХ століття у зв'язку з засиллям телевізійної реклами, коли споживачі вимагали дотепних, оригінальних слоганів, що привертають увагу.

Більшість римованих словосполучень, що з'явилися наприкінці ХХ століття, були витвором креативних рекламистів і увійшли в мову сучасних носіїв англійської мови завдяки рекламі, наприклад, chick flick («дівчаче кино»). Чому римовані сполуки так популярні в англійській мові? Їх рима, простота і стислість роблять їх довговічними і такими, що запам'ятовуються. Вони пропонують великий потенціал для вигадкування нових слів і постійно збагачують англійську мову. Вони можуть додати до висловлювання нотку гумору, сарказму та поезії, але також можуть бути принизливими та образливими. Більшість з них містять оціночне судження, часто негативне – натяк на сарказм, глузування або презирство. Лише деякі з них емоційно нейтральні. Після цього клас розбивається на три команди, яким за 15 хвилин потрібно знайти найбільшу кількість прикладів редуплікації зі смисловим перекладом.

- **BYOD** – це скорочення від Bring Your Own Device (принеси свій власний пристрій). Сучасні діти не надто відрізняються від своїх батьків у плані комп'ютерної грамотності і часто мають у своєму розпорядженні останні новинки зі світу технологій. Вони постійно користуються гаджетами, майже не випускаючи їх з рук. І сьогодні мало кого дивує, що в кімнаті для переговорів, за столом або на семінарі іноді буває складно заволодіти увагою співрозмовника, який ховається за екраном ноутбука, планшета або смартфона. Це явище має спеціальну назву: фаббінг, що походить від слів phone і subbing, які означають

ігнорування співрозмовника. Цей образ часто можна спостерігати і в школі. З огляду на ці моменти, виникла одна з найцікавіших та найінтригуючіших ідей, а саме ідея змінити сприйняття учнів про потенціал їхніх електронних пристроїв і дати молодим людям можливість користуватися ними в школі, ліцеї, але використовувати їх певним чином, допомагаючи оптимізувати процес навчання. Іншими словами це підхід до організації робочого місця учня з використанням відповідного пристрою для доступу до інформаційних ресурсів.

Безсумнівно, такий підхід, як мінімум, вносить ефект новизни в навчання і привертає увагу учнів, а також дозволяє підтримувати їх увагу і продуктивно використовувати навчальний час та створювати стратегічну мотивацію для учнів. Для цього навчальний матеріал візуалізується (представляється у вигляді презентацій). Крім того, учні самі можуть робити презентації за темою уроку й демонструвати їх перед класом, поєднуючи візуальну підготовлену інформацію зі своєю доповіддю. Крім того, учні онлайн можуть відповідати на тестові запитання й одразу отримувати свої оцінки. Учні мають час для роботи з різними навчальними матеріалами, створення власних закладок, ведення щоденника і, перш за все, для роботи з навчальними матеріалами у візуально зрозумілій формі.

- **Гейміфікація**, що передбачає використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті, зокрема й у сфері освіти. Сам термін не новий, але у своєму новому значенні, пов'язаному з програмним забезпеченням, він широко використовується з 2010 року. Сьогодні існує безліч ігор, які занурюють учня в ігрове середовище дивовижного віртуального світу, метою яких є вивчення певних дисциплін. Найпопулярнішою є SimCityEdu, яка є частиною фентезійних ігор League of Legends або Runescape і складається з воїнів, лікарів і магів, які можуть переключатися з одного класу на інший. Маги можуть переходити з одного класу в інший, лікарі перевіряють відповіді на тести тощо, MineCraftEdu, яка є частиною відомої стратегії MineCraft. В Інтернеті також є багато сервісів з ігровими навчальними середовищами. Деякі з них пропонують готові ігри, а інші дозволяють вчителям створювати власні ігри та використовувати ці типи конструкторів без необхідності для вчителя створювати

гру. Не потрібно бути висококваліфікованим програмістом, щоб використовувати цей тип конструктора. Завдання: розбитися на три – чотири команди. Два учасника відтворюють діалоги головних героїв обраної гри мовою оригіналу, інші учасники відтворюють ті ж самі діалоги, але вже українською мовою, наприклад, «Assassin's Creed»

<https://youtu.be/x55lAlFtXmw?si=wNcwaq5tCY1rmAC5;>

«Ведьмак-3. Дика охота»

https://cdn.akamai.steamstatic.com/steam/apps/256927226/movie480_vp9.webm?t=16748299264;

«Baldur's Gate III»

<https://youtu.be/XuCfkgaaa08?feature=shared>

- Замість вправи на аудіювання на уроці можна показати фільм англійською мовою. А потім разом попрацювати над словами, які учні не змогли розрізнити або не зрозуміли сенсу речення. Наприклад, перекласти трейлер до нового сезону культового молодіжного серіалу «Венздей»

<https://youtu.be/mcOCKQyLuqk?si=dKrXkVwP4BAwOq8r>

- Метод проектів полягає у вирішенні конкретної проблеми з реального життя. Це вимагає використання різних методів (прийомів, форм) навчання та поєднання знань з наукової, технічної та творчої сфер.

Система проектного навчання була розроблена в 1920-х роках американським педагогом Д. Дьюї та його послідовником В. Кілпатриком. У цьому методі в центрі уваги завжди знаходиться самостійна діяльність учнів – індивідуальна, в парах або в групах, яка виконується протягом визначеного викладачем часу. Це означає, що учні опановують цілу низку педагогічних і пізнавальних прийомів. Як педагогічна технологія, метод проектів – це сукупність послідовних, проблемних і творчих методів дослідження. Метод проектів вчить вмінню «планувати велике і мале, вибирати найкращі і водночас конкуруючі варіанти розвитку» [73, с.321]

Мета творчих проектів:

- сприяти формуванню у учнів загальноінтелектуальних, професійних і загальнокультурних знань і навичок,
- сприяти розвитку ініціативності та здатності до співпраці,
- сприяти розвитку логічного мислення,
- вчити розпізнавати проблеми та приймати рішення,
- вчити вмінню здобувати та використовувати інформацію,
- розвивати навички самостійного планування, самоосвіти та комунікації.

Найважливішою вимогою методики є конкурентний і «відчутний» результат діяльності: звіт до відповідних органів, альманах (газета), серія заходів, доповіді тощо. Щоб набути цих якостей, молоді люди повинні мати можливість розвивати самостійність протягом усього навчання і вчитися як спеціалізованій сфері, так і вмінню поводитися в суспільстві.

- **Тиждень англійської мови** займає особливе місце в системі вивчення мови. Захід вимагає ретельної та завчасної підготовки. Тиждень починається з уроків у класі і закінчується шкільною вікториною. Протягом тижня англійської мови ми пропонуємо учням такі заходи: 8 клас – КВК англійською мовою, 9 клас – конкурс творчих завдань на тему «Природа та фауна Австралії», 10 клас – конкурс «Моя мрія про подорож до США» та презентація проектів. Тиждень завершується вікториною на тему «Англомовні країни», в якій беруть участь три обрані групи, що складаються з переможців конкурсів. Питання вікторини стосуються Великої Британії, США та Австралії. За результатами вікторини всі учасники отримують сертифікат «Знавець англійськомовних країн».

- Під час **роботи з художніми текстами** учні більше цікавляться завданнями, пов'язаними зі словником. Ігровий елемент допомагає краще запам'ятати значення словникових одиниць, що полегшує відтворення пасивного словника за допомогою довготривалої пам'яті учнів.

З метою розширення словникового запасу учнів середньої школи під час читання текстів англійською мовою доцільно застосовувати такий методичний підхід: логічне тлумачення на основі подібності до вже вивчених явищ іноземної

та рідної мов, у поєднанні з прямим висновком про значення слова, яке є зрозумілим на кожному ланцюжку ланцюга значень слова, коли значення розкривається природним чином за допомогою мовних знань [12].

Найефективнішим методом для розуміння лексичних одиниць у двомовному середовищі є застосування таких технік, як чітке визначення теми, усунення мовних труднощів шляхом детального вивчення тексту, пояснення значення найчастіше вживаних словотворчих елементів теми, перевірка загального розуміння тексту – за допомогою аналізу словотворення, що базується на знанні систематичних міжмовних відповідників.

Так, учні можуть підготувати **проекти** з використанням візуалізації у вигляді презентації та доповіддю англійською мовою на такі теми, як «Halloween», «St. Patrick's Day as a holiday of national heritage of Ireland», «Countries where English is the official language» та інші.

- Ван А. і Тахір Р. представили результати дослідження, які вказують на позитивний вплив використання Kahoot (тобто ігрової платформи для навчання) на оцінку навчання учнів, незважаючи на деякі технічні проблеми [94]. Їхнє дослідження показало, що Kahoot може забезпечити оцінку розуміння уроку учнями в режимі реального часу, підвищити мотивацію та залученість, покращити концентрацію та сприйняття компетентності, а також сприяти задоволенню та підвищенню самооцінки учнів. Онлайн-ігри, такі як Kahoot або Quizizz, можуть бути використані в якості нової форми оцінювання, замість вікторин або міні-тестів для оцінки прогресу учнів.

В ліцеї №144 ім. Г. Ващенко м. Києва було проведено тиждень англійської мови, в 10-А класі було також проведено конкурс проектів «Countries where English is the official language», проведено дедукційну бесіду «Creativity and its importance in the modern world» (англ.) – «Креативність та її значення в сучасному світі», проведено урок з використанням Rhyming Riddles, аудіювання вивчалось з використанням популярної пісні. Після проведених заходів було проведено повторне опитування учнів 10-А класу, щодо вивчення англійської мови на уроках. Результати представлені на мал. 2.5.

Мал.2.5 Порівняння результатів опитування до та після використання творчих та інтерактивних завдань на уроках англійської мови

При аналізі результатів повторного опитування з'ясовано, що 80% учасників дослідження вважають, що англійську мову цікаво вивчати. І кількість учнів старших класів, які так вважають збільшилася вдвічі.

Тобто, використані творчі та інтерактивні завдання на уроках англійської мови підвищують внутрішню мотивацію в учнів старших класів до оволодіння англійською мовою.

У підсумку можна сказати, що сучасні технології, професійні навички й креативний підхід вчителів дозволяють використовувати найрізноманітніші творчі та інтерактивні завдання, що сприяє формуванню позитивної мотивації учнів старших класів до оволодіння англійською мовою.

2.3 Практичні рекомендації щодо формування позитивної мотивації учнів старших класів до оволодіння вміннями англомовного спілкування

Поради для вчителів про те, як допомогти учням брати активну участь у навчальному процесі, заохочувати наполегливість і цілеспрямованість, а також полегшити їхнє навчання.

1. *Створіть психологічно комфортну атмосферу.* Психологічна безпека та довірливі стосунки між викладачами та учнями відіграють вирішальну роль у мотивації. У довгостроковій перспективі страх невдачі та її наслідків може призвести до втрати інтересу до навчання. Щоб уникнути цього, необхідно створити простір, де учні відчувають, що їх розуміють і цінують такими, якими вони є. Заохочуйте їх вірити в те, що вони можуть долати труднощі і прагнути до успіху.

2. *Знайте своїх учнів.* Якщо вчитель добре знає своїх учнів, йому набагато легше налагодити плідну та конструктивну роботу в класі. Йдеться не лише про те, щоб знати ім'я кожного учня. Набагато важливіше знати їхні захоплення, досягнення, симпатії та антипатії. Обговорюйте з ними тенденції в сучасній музиці та кіно, заохочуйте їх висловлювати свою думку про актуальні політичні та соціальні питання. Таке спілкування підвищить впевненість учнів у собі та позитивно вплине на їхню поведінку в класі, а отже, і на навчальний процес.

3. *Ставте «прозорі» цілі та збалансуйте складність навчального матеріалу.* Постановка конкретних і чітких цілей допомагає учням не відставати від графіка та уникати плутанини. Чітке розуміння того, що від них очікується, спонукає їх зосередитися на поставленому завданні і не дає їм відчувати себе перевантаженими. Важливо також уникати надмірного ускладнення навчального матеріалу, оскільки це може перевантажити учнів і знизити їхній загальний інтерес до шкільних занять. Водночас важливо, щоб домашнє завдання не було надто простим, щоб учні усвідомлювали важливість роботи та розвивали вміння долати перешкоди.

4. *Змініть спосіб роботи в класі.* Мозок любить новизну, тому не секрет, що рутина негативно впливає на мотивацію до будь-якої діяльності, незалежно від віку. Зрештою, навіть дорослі вигорають на улюбленій роботі через ту саму рутину домашніх завдань і доручень. А що вже казати про школярів: Рутини і монотонне навчання гарантовано наганяє на них нудьгу. Щоб уникнути цього, не зациклюйтеся на єдиному плані уроків, а пропонуйте учням різноманітні творчі завдання та нові способи роботи.

Наприклад, ви можете організовувати екскурсії та зустрічі з цікавими людьми, проводити інтерактивні практичні роботи та вікторини, створювати творчі навчальні проекти. Поєднання різних методів допоможе зацікавити учнів та усвідомити, що їхні знання можуть бути використані для вирішення широкого кола проблем.

5. *Доказ практичної значущості та застосовності знань.* Всім відомо, що основою мотивації є інтерес. І, напевно, кожен вчитель чув запитання: «А що я можу з цим зробити?» Щоб уникнути подібних питань, потрібно дивувати своїх учнів і наводити їм приклади того, як отримані знання допоможуть їм бути успішними в майбутньому, спростять життя і зроблять їх цікавими і всебічно розвиненими людьми. Наприклад, якщо вони хочуть написати цікавий пост у соціальних мережах, їм потрібно знати українську мову. Якщо вони мріють стати в майбутньому розробником ігор, їм потрібно знати іноземні мови, математику та фізику. А якщо вони хочуть прокласти ідеальний туристичний маршрут, їм не обійтися без географії. Уроки, які показують, як отримані навички використовуються «справжніми» людьми в реальному житті, високо цінуються учнями.

6. *Організуйте виклики та змагання.* Здорово конкуренція в класі – чудовий спосіб мотивувати учнів і заохочувати до навчання. Творчість, інновації та непередбачуваність заохочують їх бути більш продуктивними та креативними. Різноманітні заходи, конкурси, вікторини та ігри допоможуть створити здоровий дух суперництва та позмагатися за звання найкращого. Дебати та дискусії допоможуть їм ефективно обробляти інформацію, а не просто засвоювати її.

Інтелектуальні змагання підвищують задоволення учнів від навчання, розкривають їхній потенціал і зробляють навчання більш інтерактивним.

7. *Дивуйте учнів у класі.* Що може допомогти привернути увагу учнів і утримати її протягом усього уроку? Щось нове, веселе та несподіване. Наприклад, ви можете несподівано увімкнути відео чи аудіофайл, прочитати вірш чи уривок з п'єси або навести цитату відомої людини. Або ви можете поставити собі завдання, яке здивує всіх. Розповіді та гумор чудово підвищують мотивацію до навчання: кумедний анекдот чи життєва історія не лише привертає увагу учнів, а й допомагає зблизити вчителів та учнів.

8. *Заохочуйте портфоліо досягнень.* Учні настільки різноманітні, що майже неможливо знайти єдиний універсальний спосіб задовольнити всі освітні потреби одночасно. Хтось краще сприймає нову інформацію візуально, а хтось віддає перевагу слуханню. Хтось тяжіє до точних наук, а хтось до гуманітарних дисциплін. Одні нудьгують під час навчання, бо сприймають все на швидкому темпі, а іншим потрібно набагато більше часу для опрацювання матеріалу. Однак надзвичайно важливо, щоб усі учні відчували, що вони роблять успіхи в навчанні, тому звертайте увагу не лише на результати, а й на докладені зусилля. Запропонуйте їм зіставити свої досягнення та створити портфоліо: Це допоможе їм відчувати задоволення від того, чого вони навчилися, і заохотить їх до досягнення нових цілей.

9. *Надавайте свободу вибору.* Право вибору допомагає підвищити інтерес учнів до навчання, заохочує їх бути більш активними та мотивує докладати зусиль. Тому ви повинні використовувати цю можливість якомога частіше. Наприклад, можна запропонувати учням обрати тему для есе, презентації, доповіді, вивчення вірша, форму самостійної роботи тощо. Вибір завдання чи проблеми для розв'язання допомагає учням брати на себе більшу відповідальність за якість своєї роботи та заохочує до самоконтролю.

10. *Розподіліть ролі.* Клас – це мініатюрне суспільство, в якому кожен учень повинен відчувати, що його цінують. Щоб задовольнити цю потребу,

розробіть разом з учнями список завдань на тиждень, встановіть критерії і дозвольте учням вибрати тип роботи, яку вони хочуть виконати.

11. *Вислуховуйте ідеї учнів.* Надання учням можливості висловити свою думку про урок утримає їх у процесі навчання та зміцнить довіру. Наприкінці кожного уроку запитуйте їх, що їм сподобалося на занятті, а що викликало у них труднощі. Щоб інтегрувати їхні ідеї в навчальний процес, обговоріть відповіді разом або подумайте, як їх застосувати на практиці.

12. *Використовуйте систему винагород.* Винагорода, не лише матеріальна, але й емоційна, є найбільшим мотиватором до дії. Коли ви їх отримуєте, ви знаєте, що все, що ви зробили, не було марним, і що чим старанніше ви працюєте, тим більше ви насолоджуєтеся своїм успіхом. Таким чином, у вашій свідомості закріплюється думка про позитивний фактор результату наполегливої праці. Винагорода – один з найважливіших способів мотивувати учнів, адже почуття гордості за те, що їх винагороджено, підштовхує їх до ще більших зусиль, щоб досягти успіху. Проста «винагорода», така як короткий електронний лист з привітанням з гарною роботою або коротка розмова в кінці уроку, гарантовано викличе позитивні почуття і підштовхне до кращої роботи. Мотивація також тісно пов'язана з особистим ставленням учнів: якщо вони переконані в тому, що вони розумні і талановиті, вони будуть більш охоче виконувати певні дії. Тому варто підкріплювати особистісну позицію учня через педагогічні установки та афірмації щодо навчання – ти сильний, ти можеш це зробити, ти здібний тощо. І не втрачайте можливості про це говорити.

13. Спеціальні завдання для посилення окремих аспектів мотивації.

Учитель має запропонувати систему заходів (ситуацій, завдань, вправ), спрямованих на формування певних аспектів внутрішнього ставлення учня до навчання. Завдання, що пропонуються учням, можна згрупувати відповідно до їхніх цілей наступним чином:

а) зміцнення та розвиток навчальної активності учнів (заохочення готовності до співпраці, відкритості до виховних впливів, зміцнення власної позиції та бажання приймати власні рішення);

б) створення ситуацій вибору для посилення та усвідомлення власних мотивацій і суб'єктивної позиції;

в) навчальні цілі (зміцнення самооцінки та адекватного рівня домагань, вміння реалістично оцінювати поставлені цілі та активізувати власні здібності)

г) стабільність цілей і наполегливість у їх досягненні (подолання перешкод і бар'єрів у процесі навчання, вирішення складних завдань, постановка і досягнення короткострокових і довгострокових цілей, поведінка в необов'язкових ситуаціях).

Практичні рекомендації щодо формування позитивної мотивації під час онлайн-навчання.

Пандемія COVID-19 та повномасштабне військове вторгнення змусило навчальні заклади перейти від фізичних до віртуальних класів. Ця раптова зміна поставила вчителів перед складним завданням адаптувати свої методики та матеріали до нових умов. В результаті вчителі, як правило, не можуть зацікавити учнів і підтримати їхню мотивацію до навчання, оскільки деякі учні, замість того щоб уважно слухати на уроці, проводять час, переглядаючи Instagram, відео на Tik-Tok і навіть граючи в онлайн-ігри, а інших відбиває бажання навчатися величезний обсяг завдань і нецікаві методи навчання, які заважають їм засвоїти необхідний матеріал (що підтверджено результатами опитування учнів 10-ого класу київського ліцею).

- Добре організований розклад занять і пунктуальність на кожному занятті, як і в очному навчанні. Дотримання часових меж свідчить про повагу та сприяє дисциплінованості.

- Варто починати новий тиждень, повідомляючи учням, що вони повинні робити і що вони отримають після цього. Такі цілі мають бути конкретними, складними, але досяжними, узгодженими з учнями та супроводжуватися конструктивним зворотним зв'язком. Коли цілі є чіткими та досяжними, учні зможуть сформулювати реалістичні очікування щодо вивчення другої мови, що, в свою чергу, дасть їм привід брати участь у занятті та докладати більше зусиль.

- Вчителі мають допомагати учням створювати плани навчання, щоб учні могли залишатися зосередженими під час дистанційного навчання. План навчання може слугувати стратегією самомотивації для вивчення мови, яка допомагає учням досягти своїх цілей. Важливо зазначити, що деякі учні, навіть без допомоги вчителя, все одно прагнуть досягти своїх цілей більше, ніж інші. Причиною цього є самомотивація, яка означає ефективне та значуще позитивне мислення про досвід навчання, цілі навчання та особистий контроль за своєю залученістю до навчання. Для розвитку самомотивації учнів слід заохочувати до створення їхнього бачення майбутнього – того, якими вони хочуть бачити себе в майбутньому, коли оволодіють англійською мовою. Це майбутнє самокерування можна ефективно посилити за допомогою чіткого бачення, яке є реалістичним і досяжним. Отримавши чітке уявлення про бажане «я» з володінням іноземної мови, вони будуть застосовувати різні стратегії, щоб допомогти собі подолати будь-які виклики під час онлайн-навчання, залишаючись самомотивованими.

- Можна зробити заняття більш інтерактивними та живими, інтегруючи онлайн-ігри, такі як Kahoot або Quizizz, як нову форму оцінювання, замість використання вікторин або міні-тестів для оцінки прогресу учнів.

- Щоб відзначити внесок учнів, вчителі можуть використовувати емодзі або GIF-файли, щоб похвалити їх, або створювати віртуальні сертифікати, щоб відзначати їхні досягнення.

- Необхідно заохочувати спільне навчання, призначаючи учням роботу в парах або групах, щоб підлітки мали час обговорити різні теми, поділитися та навчитися один у одного, а також розвинути міжособистісні стосунки між собою, як ніби вони перебувають у фізичному класі. Такий вид діяльності не тільки усуне відчуття ізоляції в учнів, але й дозволить їм налагодити соціальні зв'язки між собою. Важливим фактором є налагодження довірливих стосунків між вчителями та учнями, коли підлітки можуть висловити свої страхи чи турботи, що дозволить зменшити їхнє відчуття ізоляції. Звертаючись до учнів по імені та приділяючи увагу їхній особистій інформації, такої як хобі та дні народження, можна створити теплу атмосферу. Нарешті, використання м'якого тону також

може допомогти учням почуватися комфортно та менш напружено під час занять. Тон голосу впливає на увагу учнів (було доведено в дослідженні освітньої фундації The 5 Voices, [66])-може змусити учнів залишатися залученими до уроку, коли вони відволікаються, а зміна голосу може допомогти повернути увагу учнів до того, що говориться.

На нашу думку, ці пропозиції можуть бути корисними для вчителів, щоб підтримувати мотивацію учнів та їх залученість до онлайн-уроків.

Онлайн-навчання в умовах повномасштабного військового вторгнення – це значний виклик як для вчителів, так і для учнів. Проте, завжди можна знайти ті методи й способи навчання, які дозволять і покращити комунікацію, і створити плани навчання, які окреслять учням їхні власні траєкторії та сприятимуть мотивації до навчання. Крім того, онлайн - навчання має і свої переваги, які теж можуть бути ефективно використані у навчальному процесі.

Висновки до розділу 2

Старшокласники реагують на навчання зовсім інакше, ніж молодші учні: їм потрібні сенс, практична користь, автономія та емоційна залученість. Тому сучасні методи мотивації мають поєднувати технології, творчість, соціальну взаємодію та реальні життєві контексти. Для підвищення мотивації вивчення англійської мови можна використовувати наступні методи: комунікативно-орієнтовані методи, які спрямовані на створення реальних ситуацій спілкування, де мова — не мета, а інструмент; проекти, що дають учням відчуття автономії, відповідальності та практичної значущості; гейміфікація та елементи ігрового дизайну; методи з використанням сучасних інтерактивних технологій; аутентичні матеріали- старшокласники цінують реальні тексти, музику, відео, які відображають живу мову; кооперативне навчання- спільна діяльність підсилює соціальну мотивацію та відповідальність; диференціація та персоналізація, коли навчання відповідає особистісним інтересам і рівню; емоційно-ціннісний підхід - мотивація зростає, коли навчання викликає емоції та має особистісний сенс; поєднання онлайн- та офлайн-форм дозволяє учням працювати у власному темпі.

Було проведено опитування та тестування 30 старшокласників, які навчаються в одному з ліцеїв м. Києва, в результаті якого вдалося визначити основні фактори, які в сучасній Україні та в умовах повномасштабного військового вторгнення мотивують підлітків вивчати англійську мову. Варто звернути увагу, що лише кожен третій здобувач освіти в старшій школі прагне досягнути успіху. Було встановлено, що комунікативна складова та зовнішня мотивація є домінуючими у структурі мотивації. Понад третина учнів старшої школи, які брали участь в опитуванні усвідомлюють свою відповідальність і розуміють значення освіти в сучасному світі. Встановлено, що половина учасників дослідження вивчають англійську мову для продовження навчання в інших країнах, а третина респондентів підліткового віку планують отримати високооплачувану роботу завдяки своїм знанням іноземних мов. Варто зазначити, що переважна більшість старшокласників, які приймали участь в дослідженні мають середній чи низький рівень зацікавленості у вивченні англійської мови на уроках в школі. Крім того, виявлені особливості навчання онлайн, які також можуть знижувати мотивацію до вивчення англійської мови.

Під час формувального експерименту в 10-А класі ліцею № 144 ім. Ващенко в Києві були використані такі сучасні методи, як проєктна робота, дедукційна бесіда, було проведено уроки з використанням римованих загадок та популярного музичного твору. Крім того, в ліцеї було проведено тиждень англійської мови. При аналізі результатів повторного опитування з'ясовано, що переважна частина старшокласників ліцею № 144 м. Києва, які прийняли участь в дослідженні впевнені, що вивчення англійської мови- цікавий та захопливий процес. Тобто, використані творчі та інтерактивні завдання на уроках англійської мови підвищують внутрішню мотивацію в учнів старших класів до оволодіння англійською мовою.

У відповідності до мети й завдань кваліфікаційної роботи, на основі результатів проведеного формувального експерименту за участю старшокласників київського ліцею були розроблені практичні рекомендації щодо формування позитивної мотивації учнів старших класів до оволодіння вміннями

англомовного спілкування. Враховуючи особливості навчання в умовах повномасштабного військового вторгнення також були сформульовані практичні рекомендації щодо формування позитивної мотивації під час онлайн-навчання.

У підсумку можна сказати, що сучасні технології, професійні навички й креативний підхід вчителів дозволяють використовувати найрізноманітніші творчі та інтерактивні завдання, що сприяє формуванню позитивної мотивації учнів старших класів до оволодінню англійською мовою.

ВИСНОВКИ

Сьогодні знання мов є незамінним ресурсом, «золотим ключем», який відкриває двері і робить людей успішними, багатими і щасливими. Вивчення англійської мови – це складний і тривалий процес, який вимагає терпіння, великої концентрації і твердої віри в успіх. Щоб успішно вчитися, потрібна мотивація, бо без неї початковий ентузіазм швидко зникає, а вивчення мови стає рутиною. Тому важливо усвідомлювати, чому ми вивчаємо мову і які можливості вона нам відкриває, перш ніж починати навчання.

Мовні навички сприяють розвитку інтелектуального потенціалу, розширенню особистих перспектив, професійному зростанню, а також повазі та визнанню серед друзів і колег. Отже, вивчення англійської мови відкриває можливості для професійного зростання. Співробітники, які володіють іноземною мовою, цінуються більше. Це означає, що ваші шанси отримати вищу посаду значно зростають.

Англійська мова є мовою міжнародного спілкування, мовою більшості міжнародних конференцій, форумів, семінарів та величезної кількості технічної та наукової літератури. За даними Вікіпедії, понад 50% інформації, опублікованої в Інтернеті, є англійською мовою, що відкриває величезні можливості для навчання з будь-якої теми. Вивчення англійської мови – це чудова можливість продемонструвати свою наполегливість у досягненні цілей та інтелектуальні здібності. Вивчення мови – це також чудове тренування для пам'яті, що полегшить засвоєння нових знань у майбутньому. Відсутність мовних бар'єрів під час подорожей: англійська мова є рідною для понад 400 мільйонів людей, а близько 1 мільярда людей вільно розмовляють англійською. Англійська мова використовується в усіх готелях, аеропортах, залізничних вокзалах та найбільших музеях світу, тому знання англійської мови автоматично вирішує проблеми, з якими можуть зіткнутися туристи під час подорожі. Знання англійської мови стирає культурні та національні кордони, оскільки ви можете

відчувати себе громадянином світу і легко спілкуватися з представниками інших народів.

1. У відповідності до завдань дослідження визначено поняття «мотивація» та її види у навчальній діяльності учнів старшого шкільного віку. Мотивація вважається важливим компонентом в організації навчальної діяльності і є однією з найважливіших умов реалізації освітнього процесу. Навчальна мотивація сприяє розвитку інтелекту і є основною рушійною силою для вдосконалення особистості в цілому. Робота зі створення позитивної навчальної мотивації повинна здійснюватися на кожному етапі навчання і включати чітко організований навчальний процес, в якому домінує самостійна пізнавальна діяльність учнів.

2. Досліджено сучасні методи і прийоми формування мотивації під час вивчення англійської мови. Визначено, що підвищенню мотивації до вивчення англійської мови сприяють методи, орієнтовані на комунікацію, що мають на меті створення реальних комунікативних ситуацій, де мова є не метою, а засобом. Проекти, що дають учням відчуття автономії, відповідальності та практичної значущості елементи ігор та ігрового дизайну методи, що використовують сучасні інтерактивні технології; автентичний матеріал – старшокласники цінують аутентичні та популярні тексти, музику та відео, що відображають живий мову; спільне навчання – спільні заходи посилюють соціальну мотивацію та почуття відповідальності; диференціація та індивідуалізація – коли навчання адаптується до особистих інтересів та рівня учнів; емоційно-ціннісний підхід – мотивація зростає, коли навчання викликає емоції та має особисте значення; поєднання онлайн- та офлайн-форм дає учням можливість працювати у своєму темпі.

3. Проаналізовано шляхи формування зовнішньої та внутрішньої мотивації у здобувачів старшого шкільного віку. У підлітковому віці основною мотивацією для діяльності та навчання є прагнення до самоствердження та соціального визнання, яке реалізується через спілкування з однолітками та пошук власної ідентичності. Це означає, що навчання часто підпорядковується потребі

бути прийнятим у групі, довести свої здібності та здобути авторитет. Головне завдання мотивації старших школярів до навчання полягає в забезпеченні розвитку їх внутрішньої позиції як дорослих, відповідальних за себе та інших. Найважливішими потребами в підлітковому віці є самореалізація, самовираження та пошук сенсу життя. На основі розвитку мотивації відбуваються важливі зміни в змісті та співвідношенні основних рушійних сил. Теоретичний аналіз досліджень та наукових робіт підтвердив точку зору про те, що розвиток мотивації учнів до вивчення англійської мови повинен бути керованим. При цьому процес навчання та освіти повинен бути структурований таким чином, щоб сам здобувач освіти брав на себе повну відповідальність за свої успіхи та невдачі.

4. Розроблено й теоретично обґрунтовано систему вправ для розвитку зовнішньої та внутрішньої мотивації у здобувачів освіти старшої школи. Так, були запропоновані проєктний метод, робота з художніми текстами, геміфікація, вивчення англійськомовних популярних пісень, *Bring Your Own Device*, *Rhyming Riddles*, *Reduplication*, дедукційна бесіда англійською та інші.

5. На базі ліцею №144 ім. Г. Ващенко м. Києва в 10-А класі було проведено експериментальне дослідження ефективності розробленої програми. За допомогою опитувань й тестування було визначено, що найважливішими факторами, які мотивують старшокласників вивчати англійську мову в сучасній Україні та в умовах повномасштабної військової агресії є комунікативні навички та зовнішня мотивація. Більше третини учнів середньої школи, які взяли участь в опитуванні, усвідомлюють свою відповідальність і розуміють значення освіти в сучасному світі. Було встановлено, що половина учасників опитування вивчає англійську мову, щоб продовжити навчання в інших країнах, а третина опитаних підлітків планує знайти високооплачувану роботу завдяки своїм знанням іноземних мов. Варто зазначити, що переважна більшість учнів середніх шкіл, які брали участь в опитуванні, мають помірний або низький інтерес до вивчення англійської мови в школі. Крім того, було виявлено деякі особливості онлайн-навчання, які також можуть знижувати мотивацію до вивчення англійської мови.

Після використання запропонованої програми підвищення мотивації до вивчення англійської мови в старшій школі було проведено повторне опитування й тестування. Аналіз результатів показує, кількість старшокласників київського ліцею № 144, які брали участь у дослідженні, переконаних, в тому, що вивчення англійської мови є цікавим і захоплюючим процесом збільшилась вдвічі. Тож, розроблена програма є ефективною, а творчі та інтерактивні завдання на уроках англійської мови підвищують внутрішню мотивацію учнів старшої школи до вивчення англійської мови.

6. Відповідно до цілей і завдань дослідження, а також на основі теоретичного аналізу літератури з даної проблеми та результатів експерименту, були сформульовані практичні рекомендації щодо створення позитивної мотивації у здобувачів освіти до оволодіння вміннями англійської мови спілкування під час навчання у старшій школі. Також були сформульовані практичні рекомендації щодо формування позитивної мотивації під час онлайн-навчання.

Мотивація може бути створена лише через зацікавлене навчання, де вчителі та учні є партнерами у спілкуванні. Залучене навчання відбувається там, де враховуються вікові та психологічні особливості учнів, оскільки для кожної вікової групи характерний свій спосіб керівництва. Мотивація як етап курсу умовно диференційована, оскільки відбувається протягом усього курсу, на кожному етапі, по-різному, залежно від педагогічної мети, логіки навчального процесу та типу курсу.

Для того, щоб викликати в учнів інтерес до предмета, вчитель повинен використовувати різні прийоми і методи роботи, щоб створити емоційно комфортні умови роботи і «стан успіху» для кожного окремого учня. Інструментами такої роботи є демократичний стиль спілкування між викладачем і учнем та добре продумана система оцінювання. Ми вважаємо, що одним із способів створення позитивної мотивації до навчання є використання інтерактивних методів навчання.

Підсумовуючи, можна сказати, що сучасні технології, професійні навички та креативний підхід вчителів дають змогу використовувати широкий спектр

креативних та інтерактивних заходів, які сприяють формуванню позитивної мотивації учнів старших класів до вивчення англійської мови.

В складних умовах сьогодення формування позитивної мотивації учнів старших класів до оволодіння англійською мовою потребує подальших теоретичних розвідок та практичних напрацювань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова Н. О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих навчальних закладів: монографія. Київ. ТОВ «ГЛІФМЕДІЯ», 2015. 240 с.
2. Баклицький І.О. Психологічні особливості навчальної мотивації студентів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Психологія. Львівський держ. ун-т внутр. справ.* Львів, 2008. Вип. 2. С. 16-27.
3. Безлюдна В. Мотивації навчання як основна складова оволодіння іноземною мовою студентів немовних спеціальностей. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.* Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. Ч. 2. С. 32-37.
4. Бігич О.В., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. Підруч. для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищих навч. закладів.. Київ. Ленвіт, 2013. 590 с.
5. Божович Л. І. Проблеми розвитку мотиваційної сфери дитини. Київ : Наукова думка, 2013. 312 с.
6. Бойченко Л. Мотивація навчальної діяльності (методичний семінар-тренінг із використанням методів інтерактивного навчання) Психологічні, педагогічні та організаційні умови запровадження європейських стандартів вищої освіти. *Завуч.* 2007. № 11 (445). С. 1–8.
7. Борис І. Мотиваційна сфера як проблемний чинник поведінки. *Психологія і суспільство. Тернопіль. Інститут експериментальних систем освіти,* 2002. №2. С.48-57
8. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітків: реалії та перспективи. Вінниця. ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 340 с.
9. Венгринович О. Застосування диференційованого підходу до організації процесу навчання іноземної мови у вищій школі. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна.* Вип. 15. Част 2. Львівський національний університет імені І. Франка, 2001. С. 95 – 98

10. Гончаренко С. Український педагогічний словник URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/106820>
11. Гуманкова О. Врахування домінуючих репрезентативних систем учнів початкової школи в процесі англомовної компетентності у читанні. URL: https://eprints.zu.edu.ua/32471/1/%D0%9E%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81_%D0%BA%D0%B0_%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf
12. Діагностика мотивації учнів середньої та старшої школи URL: <https://osnova.com.ua/diagnostika-motivatsii-uchniv-serednoi-ta-starshoi-shkoli/>
13. Дричик В. Комп'ютерні технології на уроці. *English*, №1 (385) January 2008. С. 4 – 6.
14. Дуброва, О. М. Формування позитивної мотивації до навчання шляхом застосування інтерактивних методів (на матеріалі англійської мови). *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 18. С. 51-58. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1157>
15. Дусавицький О. Система розвивального навчання в дзеркалі шкільної практики. Київ. Ред. загальнопед. газ., 2004. Ч.1. С.85 – 94.
16. Занюк С.С. Психологія мотивації: навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 304 с.
17. Іващенко О., Ненько Ю. Шляхи формування мотивації вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти ДСНС України. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Том12, N 5. С. 31-36. URL: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i5-005>.
18. Ісаєва С. Д. Формування пізнавальної активності студентів у процесі навчання іноземної мови. *Науковий вісник Національного аграрного університету*. Київ. 2006. Вип. 99. С. 251–254.

19. Коваленко В. П. Проблема мотивації вивчення іноземної мови та лінгвокультурологічний аспект. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. 2013. № 14(273). С. 117–120.
20. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. Вінниця. Нова Книга, 2002. 510 с.
21. Матійчук К.Д., Мораш Г.В., Костинюк Я.І. Шляхи, способи, методи та прийоми впливу на формування мотивації до навчання URL: <https://doi.org/10.38014/osvita.2020.87.13>
22. Опитувальник академічної саморегуляції особистості Р. М. Райана і Д. Коннела в адаптації М. Томчук та М. Яцюк. URL: https://docs.academia.vn.ua/bitstream/handle/123456789/1547/%d0%9f%d1%81%d0%b8%d1%85%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f%20%d1%81%d0%b0%d0%bc%d0%bc%d1%80%d0%b5%d0%b3%d1%83%d0%bb%d1%8f%d1%86%d1%96%d1%97%20%d0%9f%d1%80%d0%b0%d0%ba%d1%82%d0%b8%d0%ba%d1%83%d0%bc%20%281%29_compressed.pdf?sequence=1
23. Паничок Т. Диференційний підхід при вивченні іноземної мови у вузах. *Лінгводидактичні аспекти навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Міжнародна науково-практична конференція*. Тернопіль, 2004. С. 111 – 118.
24. Пестушко А., Гончарова В. Ефективність засобів підвищення рівня мотивації під час вивчення англійської мови URL: <http://doi.org/10.51707/2618-0529-2021-20-08>
25. Платформи для самонавчання англійської: огляд. *Освітній портал «Нова школа»*. 2023.
26. Полонська Т. К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи : метод. рек. Київ. Педагогічна думка, 2014. 80 с.
27. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
28. Потреби і мотиви. Теорії мотивації. Мотиваційна структура особистості. URL:

https://stud.com.ua/5155/psihologiya/potrebi_motivi_teoriyi_motivatsiyi_motivatsiyna_struktura_osobistosti

29. Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання в умовах інформаційного суспільства [моногр.]. Київ. Видавничий Дім «Слово», 2020. 131 с.
30. Рева М. М. Особливості життєвої перспективи в підлітковому та юнацькому віці. *Психологія і особистість*. 2015. № 2. Ч 1. С. 126–135
31. Редько В. Г., Полонська Т. К., Басай Н. П. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів : навч.-метод. посіб. Київ. Пед. думка, 2013. 360 с.
32. Скалій Л.І. Використання інформаційних технологій у формуванні професійної компетенції майбутнього вчителя іноземних мов. *Іноземні мови (науково – методичний журнал)*. 2003. №4. С. 5 – 9.
33. Скрипченко О. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник. Націонал. педагог. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ. Каравела. 2014. 399с.
34. Солдатенко М. М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності: Київ. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. 198 с.
35. Сорокіна Т.О. Самостійна діяльність учнів як засіб підвищення ефективності навчання іноземної мови. *Іноземні мови в школах України*. 2021. №4. С. 10–13.
36. Сошина Ю. М. Цінності та ціннісні орієнтації в системі ціннісносміслової сфери підлітка. *Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць КПНУ імені І. Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2013. Вип. 22. С. 530-539.
37. Тарнопольський О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою. Вінниця. Нова книга, 2008. 287 с.
38. Тест- опитувальник мотивації досягнень М. Меграбяна URL: <https://Ntcn-jgbnedfkybr.edu.ua/wp-content/uploads/2020/07/Test-opituvalnik-motivatsiyi-dosyagnennya-A.-Megrabyana.pdf>
39. Adolescent Behavior URL:<https://www.apa.org/pubs/highlights/peeps/issue-88>

40. Adams V. An Introduction to Modern English Word Formation. (English Language Series, 7). 8th ed. London : Longman, 2019. 230 p.
41. [Ambient music - Wikipedia](https://en.wikipedia.org/wiki/Ambient_music) URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Ambient_music
42. Assor, A., Kaplan, H., & Roth, G. (2002). Choice is good, but relevance is excellent: Autonomy-enhancing and suppressing teacher behaviours predicting students' engagement in schoolwork. *British Journal of Educational Psychology*, 2002. 72(2).P. 261–278. URL: <https://doi.org/10.1348/000709902158883>
43. Brophy, J. Motivating students to learn Routledge. 2010. 213 p. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203858318>
44. Brown, H. D. Strategies for success: A practical guide to learning English. Addison Wesley Longman. 2002. 80p. URL: http://ndl.ethernet.edu.net/bitstream/123456789/88319/1/%5BH._Douglas_Brown%5D_Strategies_for_Success_A_Pract%28b%20ok.org%29%20%281%29.pdf
45. Carnie A. The Syntax of Verb Initial Languages. New York : Oxford Univ. Press, 2009. 256 p.
46. Cho, Y.-G. (2012). The relationship between L2 learning motivation and context among Korean EFL students. *English Teaching*, 67(1), 79–105. URL: <http://doi.org/10.15858/engtea.67.1.201203.79>
47. Chow, S. J., & Yong, B. C. S. (2013). Secondary school students' motivation and achievement in combined science. *US-China Education Review B*. 2013.3(4), P.213–228. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED542966.pdf>
48. Csikszentmihalyi, M., & Nakamura, J. The dynamics of intrinsic motivation: A study of adolescents. In M. Csikszentmihalyi (Ed.), *Flow and the foundations of positive psychology: The collected works of Mihaly Csikszentmihalyi*, 2014. P.175–197). Springer Netherlands. URL: https://doi.org/10.1007/978-94-017-9088-8_12
49. Degraeve, P. Music in the foreign language classroom: How and why? *Journal of Language Teaching and Research*, 2019. 10, 412-420. URL: <http://dx.doi.org/10.17507/jltr.1003.02>
50. Dickinson, L. Autonomy and motivation a literature review. *System*, 1995. 23(2), 165-174. URL: [https://doi.org/10.1016/0346-251X\(95\)00005-5](https://doi.org/10.1016/0346-251X(95)00005-5)

51. Dolean, D. D. The effects of teaching songs during foreign language classes on students' foreign language anxiety. *Language Teaching Research*, 2016.20(5), 638–653. URL: <https://doi.org/10.1177/1362168815606151> 115 Cambodian Journal of Educational Research
52. Dörnyei, Z. Conceptualizing motivation in foreign-language learning. *Language Learning*, 1990. 40(1), 45–78. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-1770.1990.tb00954.x>
53. Dörnyei, Z. Motivation and motivating in the foreign language classroom. *The Modern Language Journal*, 1994. 78(3), 273–284. URL: <https://doi.org/10.2307/330107>
54. Dörnyei, Z. Motivational strategies in the language classroom. Cambridge University Press. 2001. URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511667343>
55. Dörnyei, Z. Motivating students and teachers. In J. I. Lontos (Ed.), *The TESOL encyclopedia of English language teaching*, 2018. P.1–6. John Wiley & Sons. URL: <https://doi.org/10.1002/9781118784235.celt0128>
56. Dörnyei, Z., & Csizér, K. Ten commandments for motivating language learners: Results of an empirical study. *Language Teaching Research*, 1998. 2(3), 203–229. URL: <https://doi.org/10.1177/136216889800200303>
57. Dörnyei, Z., & Kubanyiova, M. Motivating learners, motivating teachers: Building vision in the language classroom. *Cambridge University Press*. 2014. URL: <https://www.awmemorypalace.com/library/mlmt>
58. Dörnyei, Z., & Ushioda, E. Teaching and researching: Motivation (2nd ed.). Routledge. 2011. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315833750>
59. Engh, D. Why use music in English language learning? A survey of the literature. *English Language Teaching*, 2013. 6(2), 113-127. URL: <https://doi.org/10.5539/elt.v6n2p113>
60. Farrell, T. S. C., & Jacobs, G. Essentials for successful English language teaching. *Continuum International*. 2010. URL: <https://doi.org/10.5040/9781474212205>

61. Filgona, J., Sakiyo, J., Gwany, D. M., & Okoronka, A. U. Motivation in learning. *Asian Journal of Education and Social Studies*, 2020. 10(4), 16–37. URL: <https://doi.org/10.9734/ajess/2020/v10i430273>
62. Gardner, R. C. Social psychology and second language learning: The role of attitude and motivation. *Edward Arnold*. 1985 URL: <https://publish.uwo.ca/~gardner/docs/SECONDLANGUAGE1985book.pdf>
63. Gardner, R. C., & Lambert, W. E. Attitudes and motivation in second language learning. *Newbury House*. 1972. URL: <https://www.awmemorypalace.com/library/gardner-lambert-attitudes-and-motivation>
- 116 *Cambodian Journal of Educational Research*
64. Gilakjani, A. P., Leong, L.-M., & Sabouri, N. B. A study on the role of motivation in foreign language learning and teaching. *International Journal of Modern Education and Computer Science*, 2012. 7, 9–16. URL: <https://doi.org/10.5815/ijmecs.2012.07.02>
65. Hadfield, J., & Dörnyei, Z. Motivating learning. *Routledge*. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315833286>
66. Harmer, J. The practice of English language teaching. *Longman*. URL: https://www.academia.edu/32715594/jeremy_harmer_the_practice_of_english_language_teaching_3rd_edition_haaa_pdf
67. Harmer, J. The practice of English language teaching (5th ed.). *Pearson Education*. 2015. URL: <https://www.scribd.com/document/489136602/FILE-20201226-084033-The-practice-of-English-Language-Teaching-by-Harmer-Jeremy-z-lib-org-pdf>
68. Heng, K., & Sol, K. Online learning during COVID-19: Key challenges and suggestions to enhance effectiveness. *Cambodian Journal of Educational Research*, 2021. 1(1), 3–16. URL: <https://cefcambodia.com/cjer-volume-1-issue-1/>
69. Hyland, M. E. Motivational control theory: An integrative framework. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1988. 55(4), 642–651. URL: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.55.4.642>

70. Jansen, T., Meyer, J., Wigfield, A., & Möller, J. Which student and instructional variables are most strongly related to academic motivation in K-12 education? A systematic review of meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 2022. 148(1-2), 1–26. URL: <https://doi.org/10.1037/BUL0000354>
71. Kilpatrick, W. H. The Project Method. The Use of the Purposeful Act in the Educative Process. *Teachers College Record*. 1918. №19, P. 319–334.
72. Koenka, A. C. Academic motivation theories revisited: An interactive dialog between motivation scholars on recent contributions, underexplored issues, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, 2020. 61, Article 101831. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2019.101831>
73. Kocha, I., Baidiuk, N., Stepanova, N., & Nenko, Y. Remote Assessment in Ukrainian Higher Education Institutions: Case study. *Human Sciences Journal -RCH*, 16(1). v16, n1, 933, 2023. URL: <https://doi.org/10.32813/2179-1120.2023>.
74. [Lana Del Rey Say Yes to Heaven](https://www.lyricstranslate.com/uk/lanadelrey-sayyes-toheaven-lyrics.html) URL: <https://lyricstranslate.com/uk/lanadelrey-sayyes-toheaven-lyrics.html>
75. Leaver, B. L., Ehrman, M., & Shekhtman, B. Achieving success in second language acquisition. *Cambridge University Press*. 2005. URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511610431>
76. Linnenbrink-Garcia, L., & Wormington, S. V. An integrative perspective for studying motivation in relation to engagement and learning. In K. A. Renninger & S. E. Hidi (Eds.), *The Cambridge handbook of motivation and learning*, 2019. P. 739–758). Cambridge University Press. URL: <https://doi.org/10.1017/9781316823279.031>
77. Locke, E. The motivation to work: What we know. In M. Maehr & P. Pintrich (Eds.), *Advances in motivation and achievement*, 1997. Vol. 10, P. 375 – 412. JAI Press.
78. L2 motivation research 2005–2014: Understanding a publication surge and a changing landscape - ScienceDirect URL: https://www.researchgate.net/publication/283961319_L2_motivation_research_2005-2014_Understanding_a_publication_surge_and_a_changing_landscape

79. Martin, A. How to optimize online learning in the age of Coronavirus. *UNSW Newsroom*. URL: <https://newsroom.unsw.edu.au/news/social-affairs/how-optimise-online-learning-age-coronavirus>
80. Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A common European Framework of Reference. Strasbourg : Sense, 2016. 156 p.
81. [Motivation | Definition, Examples, Psychology, Types, & Facts | Britannica](#)
URL: <https://www.britannica.com/topic/motivation>
82. Murphy, P. K., & Alexander, P. A. A motivated exploration of motivation terminology. *Contemporary Educational Psychology*, 2000. 25(1), 3–53. URL: <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1019>
83. Palmer H. Interium Report on Vocabulary Selection. London : Grammar, 2016. 210 p.
84. [Say Yes to Heaven -](#) URL: [Wikipedia
https://en.wikipedia.org/wiki/Say_Yes_to_Heaven](https://en.wikipedia.org/wiki/Say_Yes_to_Heaven)
85. Schunk, D. H., Meece, J. L., & Pintrich, P. R. Motivation in education: Theory, research and applications (4th ed.). Pearson. 2014. URL: <https://www.pearson.com/store/p/motivation-in-education-theory-research-and-applications/P100000204085>
86. Stavredes, T. Effective online teaching: Foundations and strategies for student success. Jossey-Bass. URL: <https://www.wiley.com/en-us/Effective+Online+Teaching%3A+Foundations+and+Strategies+for+Student+Success-p-9780470578384>
87. Sun, S. (2020). 9. Online learning during COVID-19: Challenges and opportunities. In K. Heng, S. Kaing, V. Ros, & K. Sol (Eds.), *English Language Teaching, education, and online learning in Cambodia during COVID-19: Perspectives from practitioners and researchers*, 2020. P. 52–56. *Cambodian Education Forum*. URL: <https://cefcambodia.com/2020/12/29/english-language-teaching-education-and-online-learning-in-cambodia-during-covid-19/>
88. Sweet H. New English Grammar. Logical and Historica. London : Oxford University Press, 2019. 499 p.

89. Talmy L. Toward a Cognitive Semantics. Vol. 1 : Concept Structuring Systems. Cambridge (Mass.) : MIT Press, 2020. 189 p.
90. [Teacher voice and tone: How important is it and how to use it well | Tes](https://www.tes.com/magazine/teaching-learning/general/importance-teacher-tone-of-voice) URL: <https://www.tes.com/magazine/teaching-learning/general/importance-teacher-tone-of-voice>
91. Urhahne, D., Wijnia, L. Theories of Motivation in Education: an Integrative Framework. *Educ Psychol Rev*, 35, 45, 2023. URL: <https://doi.org/10.1007/s10648-023-09767-9>
92. Wang A. Tahir R. The effect of using Kahoot! for learning – A literature review URL: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2020.103818>
93. Zandvoort R. W. Handbook of English Grammar. 6th ed. London : Longman, 2018. 349 p.
94. www.duolingo.com
95. www.bbc.co.uk/learningenglish
96. www.quizlet.com.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток Б

Опитувальник академічної саморегуляції особистості Р. М. Райана і Д.

Коннела в адаптації М. Томчук та М. Яцюк

Інструкції для учнів

Оцініть, наскільки важливими для вас є причини, через які ви відвідуєте школу. Для цього виберіть бал, який відповідає вашій думці:

- 0 балів — майже не має значення
- 1 бал — частково важливо
- 2 бали — досить важливо
- 3 бали — дуже важливо

Перевага пізнавальної мотивації (питання 2,9,15) – учні навчаються, щоб здобути нові знання та відкрити для себе щось нове, вони характеризуються цікавістю та зацікавленістю. Для реалізації та підкреслення таких мотивацій рекомендується використовувати більш цікавий та корисний матеріал, а також такі методи, як розповідання історій, демонстрація, презентація тощо.

• *Перевага комунікативної мотивації* (питання 3,10,16) – учні вважають комунікацію цікавою під час навчального процесу. Рекомендується застосовувати більш активні методи, які базуються на взаємодії між учасниками навчального процесу: дискусії, суперечки, кейси, рольові ігри тощо.

• *Перевага емоційної мотивації* (питання 1, 8, 10, 21) полягає в тому, що учні в першу чергу потребують сприятливої атмосфери навчання, підтримки та допомоги з боку вчителя для навчання. Рекомендуємо звернути на це увагу: частіше хваліть учнів, демонструйте їм своє позитивне ставлення, запобігайте можливим конфліктним ситуаціям тощо.

• *Перевага мотивації до саморозвитку* (питання 6, 13, 19) – учні в першу чергу хочуть поліпшити свої навчальні результати. Цим учням потрібно

пояснити особисте значення вивченого матеріалу та пов'язати навчальний матеріал з їхніми власними потребами та інтересами.

- *Перевага мотивації, пов'язаної з ситуацією учня* (питання 7, 14, 20), тобто мотивації до навчання, яка пов'язана з усвідомленням учнями своїх завдань як учнів і розумінням важливості освіти в сучасному світі, свідчить про високий рівень свідомості учнів. Таку мотивацію слід стимулювати, пояснюючи учням важливість успішного навчання та проводячи з ними освітні бесіди.

- *Домінування мотивації результативності* (питання 5,12,18) – під час навчання учні в першу чергу зацікавлені в тому, щоб продемонструвати свої здібності, довести, що вони кращі за інших. Оцінки для них важливі, але тільки тоді, коли їх можна порівняти з оцінками інших (наприклад, при ранжуванні навчальних досягнень). Для реалізації таких мотивацій рекомендується надавати учням можливість проявити себе з найкращого боку, створювати успішні ситуації та стимулювати досягнення результатів шляхом організації конкурсів, вікторин та змагань.

- *Перевага зовнішньої мотивації* (питання 4,11,17) полягає в тому, що учні вчаться тільки для того, щоб заслужити визнання важливих для них людей — батьків, друзів, вчителів — або уникнути можливих покарань. З таким типом мотивації високі оцінки можуть стати самоціллю, і учні намагатимуться їх досягти за будь-яку ціну, а не завжди заради власних досягнень. Таким учням рекомендується шукати інші, внутрішні мотивації та допомагати їм знайти особистий сенс у навчанні.

- Тест мотивації за методикою Реана служить для визначення того, який вектор переважає у людини: досягнення успіху чи уникнення невдач. Відповідати на запитання потрібно швидко, не замислюючись. Відповідь, яка першою спадає на думку, зазвичай є найбільш правильною.

Від 1 до 7 балів Діагностовано мотивацію до невдачі (страх невдачі). Люди з мотивацією до невдач зазвичай характеризуються підвищеною тривожністю та невпевненістю в собі. Вони намагаються уникати відповідальних завдань, а коли стикаються із завданнями надзвичайної відповідальності, можуть впадати в стан,

близький до паніки. Як мінімум, ситуативна тривожність у таких випадках надзвичайно висока. Однак це може поєднуватися з дуже відповідальним ставленням до справи. Від 8 до 13 балів Мотиваційний полюс не виражений. Зауважимо, що при 8 або 9 балах спостерігається тенденція до мотивації невдачі, тоді як при 12 або 13 балах – тенденція до мотивації успіху. Від 14 до 20 балів діагностується мотивація успіху (надія на успіх). Мотивація успіху є різновидом позитивної мотивації. При такій мотивації людина, яка починає діяльність, має на увазі досягнення чогось конструктивного і позитивного. Надія на успіх і потреба в досягненні успіху лежать в основі активності людини. Такі люди, як правило, впевнені в собі, цілеспрямовані, відповідальні, ініціативні та активні. Їм притаманні наполегливість у досягненні поставлених цілей і цілеспрямованість.